

יאמרו דעת

גליון ד', ניסן ע"ה
בעניני חג הפסח

האם המצה והמרור בליל הסדר היו על טהרת הקודש? אמאי חרוסת נחשב לדבר שטיבולו במשקה? איסור כניסה למקדש בבלע כלי טמא? חייב אדם לטהר עצמו ברגל? בדין טבילת ידיים לאכילת הפסח? בדין סכין הנמצאת ביום י"ג ניסן? צרוף סל לחלה בעגלת מצות? בדברי הט"ז בדין נט"ו לטב"מ כל השנה

הזמן שנשרפה בו פרת משה
הגאון רבי משה זאב איתן שליט"א

צווי הפרה, ומעתה אם סובר הירושלמי שמכח קדימת הציווי ראוי להקדים את הקריאה, הא פשיטא שהחודש קדם, ומה זה שייך למה שבאחד בניסן הוקם המשכן, ואם אזלינן לפי סדר העשיה, עשיית הפרה קדמה לעשיית האמור בפרשת החודש, ששם נאמר ענין ק"פ שלא קרב עד י"ד וצ"ב.

והנה הצ"ח בפסחים בדף צ"א ע"ב ובסוכה בדף כ"ה ע"א טען דלאו כו"ע סברי לדברי הירושלמי הללו שפרה של משה נעשית בבי בניסן, וטענתו עמו, שהרי נחלקו תנאי שם מי היו האנשים שלא יכלו לעשות הפסח, דרי יוסי הגלילי סבר נושאי ארונו של יוסף היו, ור"ע סבר מישאל ואלצפן היו, ר' יצחק אומר אם נושאי ארונו של יוסף כבר היו יכולים לטהר, ואם מישאל ואלצפן היו יכולים היו לטהר, אלא טמאי מת מצוה היו שחל ז' שלהם בערב פסח שנאמר ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא, ותמוה מה יענו ריה"ג ור"ע על טענה זו, למה לא נטהרו קודם לפסח.

ובהכרח דלשיטתם לא נעשית הפרה עד י' בניסן, וגם אם היו עליהם בו ביום, יצא יום השביעי שלהם בי"ד, ואין שוחטים וזורקים על הטעון הערב שמש, כאשר מבואר בגמ' בפסחים שם, הדורשת את המקרא האמור בפסח שני, ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא, דמשמע הא בערב היו טהורים, הרי ששביעי שלהם היה ביום י"ד בניסן, וזה לפי שם"ל שפרה נעשית בי' בניסן.

והוסיף בן המחבר בהג"ה שם דבר נפלא, שהרי תנן בפרה פ"ד מ"א שעשיית הפרה טעונה פרישת כהן שבע ימים, ואחר שפרשת פרה אדומה ניתנה בא' בניסן אי אפשר לעשות את הפרה כבר ביום ב' בניסן, שנמצא שהיא נעשית בלא פרישת שבע לטהרה.

וי"ל שסתם ירושלמי רבי יוחנן הוא, ור"י סבר ביומא ד"ג ע"ב שדין פרישת שבע בפרה מדרבנן הוא, וי"ל שעוד לא נתקנה תקנה זו בעת ההיא, ועל כן סבר שאפשר היה לעשות פרה אדומה כבר בב' בניסן, אחר שנצטוו עליה בר"ח בניסן, אבל למאן דסבר שדין פרישה לפרה ד"ת הוא, ע"כ הוזקקו להמתין לפחות שבע ימים אחר ר"ח בניסן, וממילא י"ל שנעשית הפרה רק ביי בניסן, והיו בי"ד בניסן טבירי, וכמש"כ הצ"ח.

ואמנם מקום יש לדון בדברים, שאפשר שאחר שפרש אלעזר הכהן בשבעת ימי המילואים, שהיו בסוף חודש אדר עד ר"ח בניסן, ובו ביום נצטווה על עשיית פרה, וא"כ אפשר שיכל להמשיך את פרישתו הראשונה שנעשית למילואים, ולפרוש ולשמר את עצמו גם בו ביום לצורך עשיית פרה, וממילא למחר בי"ד לעשות

כתב המ"ב בסי' תרפ"ה ס"ק אי, בביאור סדר ארבע פרשיות השלישית היא פרשת פרה אדומה, והיא בשבת שקודם פרשת החודש, שכן היה שריפתה במדבר סמוך לניסן כדי להזות בה את ישראל באפר החטאת מיד אחר הקמת המשכן כדי שיהיו טהורים ויוכלו לעשות הפסח בזמנו, לכך קורין פרשה זו להתפלל לפניו יתברך שגם עלינו יזרוק מים טהורים במהרה.

משמעות לשונו שעשו את הפרה האדומה עוד לפני ר"ח ניסן, ובאשר על כן קודמת קריאת פרשת פרה לפרשת החודש, אחר שעשייתה של פרה מוקדמת היא לר"ח ניסן, והדברים תמוהים, שהרי איתא בגיטין בדף ס' ע"ב שבר"ח ניסן נאמרה פרשת פרה אדומה, ופרש"י שם, לפי שביום המחרת נשרפה הפרה להיות נטהרין לפסחיהן, וקודם לכן לא יכלו לעשותה דבעינן והזה אל נכח פני אהל מועד, והכי אמרינן במסכת מגילה ירושלמי באחד בניסן הוקם המשכן ושני לו נשרפה הפרה.

ואם תאמר אחר שפרה נעשית בב' בניסן ראוי היה להקדים לפרשת החודש לפני פרשת פרה, שהרי מצד סדר הדברים קדם ר"ח ניסן לעשיית פרה אדומה, כבר עמד בזה הירושלמי שם, והובאו דבריו ברש"י במגילה בדף כ"ט ע"א על מנין ארבע פרשיות, וז"ל פרה אדומה, להזהיר את ישראל לטהר שיעשו פסחיהן בטהרה, ברביעית החודש הזה לכס, ששם פרשת הפסח, ובתלמוד ירושלמי גרסינן אמר ר' חמא, בדין הוא שיקדום החודש לפרשת פרה, שהרי באחד בניסן הוקם המשכן, ושני לו נשרפה הפרה, ומפני מה הקדימוה שהיא טהרתן של ישראל.

והנה בשו"ת בנין ציון החדשות בסי' ס' אות י"ד הביא מתשובת רש"י בשם רבו ריב"ר, שהביא לדברי הירושלמי שפרה קודמת להחודש מפני שהיא טהרתם של ישראל, ועמד שם שיש חילוק לשון ביניהם מה המכוון שהיא טהרתם של ישראל, שרבו פירש לפי שהכל חייבים להיטהר לרגל, ר"ל אפילו זקן או חולה או מי שהוא בדרך רחוקה שאינו מחריב בקרבן פסח עכ"פ להיטהר לרגל הוא צריך, ועל כן נמצאת הפרה כוללת לכל ישראל יותר מפרשת החודש, אבל רש"י פירש שם להדיא שאזהרת הטהרה הינה בשביל הקרבן פסח, וא"ב אינה שייכת אלא למקריבי הפסח בלבד, ולפירוש של רבו ק"ק למה אין קוראים פרשת פרה לפני כל שלשת הרגלים, שהרי החובה להיטהר ברגל נוהגת בכל הרגלים כולם ולא רק בפסח. עוד עמד שם שעיקר קושיית הירושלמי תמוהה היא, שהרי החודש הזה לכם נאמר בא' בניסן שבשנה הראשונה, שנה שלימה לפני

באיסור כניסה למקדש בבלע כלי טמא הרב א. אליהו ונדרולדה

שהיא כמעוכלת, משא"כ ולד דאינו במעיים אינו כמעוכל אלא כמונח באינדרונא, ומה"ט בעי קרא לולד [ור"ע דפליג התם אדר"י, נמי ס"ל דטומאה בלועה לא מטמאה, ול"פ אלא בולד דאינו כמעוכל], מעתה יל"ע בטבעת או בולד בהמה ואשה דאינו כמעוכל, אלא דאינו מטמאים, מי שרי ליכנס במקדש [ובנוי"ת קל"ה דכ' דמדאמר' בחולין עא: דבלע טבעת טמאה אינה מטמאה, ע"כ לאו משום דכמעוכל הוא, דטבעת אינה כמעוכלת, וכ"כ המאירי דא"ל טעמא משום דכמעוכל ומפני שמסרחת, דהא ולד באשה נמי לא מטמא עי"ש, ודלא כהרמב"ן].

ובחולין [ע:] תנן בהמה שמת עוברה בתוך מעיה והושיט הרועה את ידו ונגע בו, בין בבהמה טמאה בין בבהמה טהורה טהור, ריה"ג אומר בטמאה טמא ובטהורה טהור ע"כ, וטעמא דת"ק אר"ח [שם] ק"ו אם הועילה אמו להתירו באכילה, לא תועיל לו לטהוריה מידי נבלה ע"כ. ובתוס' [שם] הק' דלמ"ל ק"ו, תיפו"ל דטומאה בלועה היא, ות"י דלר"ע דמטמא [שם עב.] עובר במעי אשה, אצטריך ליה גבי בהמה ק"ו עי"ש. ולכא' נראה דעת התוס', דמותר ליכנס למקדש בטומאה בלועה, דאי אסור, י"ל שפיר דלהכי בעי' ק"ו גבי ולד מת במעי בהמה דאין בו טומאה כלל ומותר להכניסו למקדש, דלא מיבעיא למש"כ הגרי"ז דטומאה בלועה טומאה היא, אלא שמצלת מלטמא, דאהני ק"ו גבי ולד הבהמה לומר דאין כאן טומאה כלל, דילפי' שאינו נבלה לענין אכילה, ה"נ לענין טומאה אין כאן טומאה כלל, ולדעת הרמב"ן נמי י"ל כנ"ל דטומאה בלועה כמעוכלת, דוקא בשבלועה בתוך מעיו, ולד דלאו במעיים קאי ואינו כמעוכל, בעי ק"ו דמדהועילה אימו להתירו ע"כ אין כאן נבלה ואין כאן טומאה כלל.

ובנזיר [נט'] אמרי' דחטאת העוף באה על הספק עי"ש, ובביה"ל [ח"א סי' ב' סק"ח] הק' מ"ט ליכא משום מכניס שרץ בעזרה, דלהצד דאינו חטאת, במליקתו נעשה נבלה, וכ' דהואיל ועוף אינו מטמא אלא בבית הבליעה, כל שהוא בחוץ אין עליו שם ודין טומאה כלל, וליכא משום מכניס טומאה במקדש [וכ"כ בנאות יעקב ס"ט בשם הברית אברהם, והשיג עליו, עי"ש].

ומבואר דבשאיין בה שם ודין טומאה ודאי אינו עובר, מיהו אי יש בה טומאה, אע"פ שאינה מטמאת, וכנבלת עוף טהור דאינו מטמא אלא בביה"ב, אסור להכניסו למקדש, מיהו י"ל דשאני טומאת נבלת עוף טהור, דלאו היינו דאין בה טומאה לטמא אלא בביה"ב, דבכ"מ הוא טומאה גמורה, אלא דמצד המיטמא ל"ש בו שיטמא בנבלת עוף טהור אלא בבית הבליעה, ול"ד לטומאה בלועה דמצד הטומאה עצמה הוא מה דלא מטמאה, וצ"ע.

יש לעיין, דברגל כל ישראל מצווים להראות בבית המקדש, והנה מצוי היום שיש אשר הושטל בגופם כל מיני אבזריים רפואיים העשויים ממתכת, כגון "סטנט", שהוא רשת העשויה להרחיב כלי הדם, ובפשטות כלי זה עשוי ממתכת והוא מקבל טומאה. ונראה דסתמו טמא מחמת בית החולים דמצוי שם טומאת מת, וא"כ יש לידע האם אדם שיש בגופו שתל כזה [או כל שתל אחר ובלבד שמקבל טומאה] להכנס לבית המקדש.

והנה תנן [מקואות פ"י מ"ח] בלע טבעת טמאה, טובל ואוכל בתרומתו, הקיאה טמאה וטמאתו ע"כ, והכי קי"ל [חולין עא: רמב"ם פ"א מטומ"מ ה"ח] דטומאה בלועה בתוך מעיו טהור. והנה אע"פ דטומאה בלועה לא מטמאית, ול"ע לענין איסור להכניס טומאה למקדש [עי' רמב"ם פ"ג מביא"מ], במי שיש בתוך גופו טבעת או כלי טמא, אי מותר ליכנס בה למקדש.

דהנה טעמא דטומאה בלועה בתוך מעיו טהור, כתב הרמב"ן [חולין שם] מפני שהיא כמעוכלת [וכפרש"י שם עא. ד"ה מין], ומבואר דטומאה בלועה כמי שאינה שאינה ואין כאן טומאה כלל, מעתה בלע טבעת הוי טומאה בלועה דאינה טומאה, משום מכניס טומאה למקדש נמי ליכא.

ובגרי"ז [בכוות כב.] כתב בדעת הרמב"ם דהטעם דטומאה בלועה שאינה מטמאה, הואיל ומצלת על הטומאה שלא תטמא, דומיא דצמיד פתיל שמציל מפני הטומאה עי"ש, ולדבריו טומאה בתוך מעיו מיהא איכא אלא שבליעתה מצילה מפני הטומאה, ועדיין יל"ע אי כיון דלא מטמאה מותר להכניסה למקדש, או"ד כיון איסורא איכא בעצם הכנסת הטומאה, ה"נ טומאה בלועה אע"פ שאינה מטמאה אסור.

אמנם להרמב"ן נמי יל"ע, דנראה שיש שני עניני טומאה בלועה, דאפי' נימא דטומאה בלועה כמי שאינה ומותר ליכנס בה במקדש, י"ל דהיינו דוקא בבלועה במעיים, אבל בבלועה בגופו שלא במעיים [וכן אשה מעוברת בולד מת או בהמת קדשים ומת ולדה במעיה], דל"ש טעמא דכמעוכל הוא, אסור, ובחולין [עב.] דממעטי' לר"י עובר במעי אשה דאינו מטמא, מקרא דוכל אשר יגע על פני השדה עי"ש, ובתוס' [שם ד"ה גזירה] הק' למ"ל קרא, תיפו"ל דטומאה בלועה היא עי"ש, והרמב"ן [שם ד"ה הא] כתב דאי לאו קרא הו"א עובר במעי אמו לאו טומאה בלועה הוא דהיינו רביתיה וכדמנח באינדרונא דמי, משא"כ בשאר הטומאות שהבליעה עושה עיכול טהורות' עי"ש, ומבואר דטומאה בלועה במעיים דוקא אינה מטמאה מפני

המשך מעמוד הקודם

הפרה, וכמבואר בירושלמי שעשו פרה בב' בניסן.

וכנראה שדעתו שאין מועלת פרישה למילואים לקיום דין פרישת פרה, שאחר ששני דינים חלוקים הם, ובפרט שחלוק הרי עיקר דינן, כמבואר בגמ' ביומא בד"ח ע"ב אין בין כהן השורף את הפרה לכהן גדול ביום הכפורים אלא שזה פרישתו לקדושה ואחיו הכהנים נוגעין בו, וזה פרישתו לטהרה ואין אחיו הכהנים נוגעין בו, ואחר שחלוקים הם במהות דינם, י"ל שאין פרישת המילואים מועלת לפרישת פרה אדומה, וע"כ הוזקק אלעזר לחזור ולפרוש שבע לפרה בשנית, ולא נעשית הפרה לפני ח' בניסן.

ובבנין ציון ח"ב סי' ס' כתב דבר נפלא, דבאמת הא קשה מה יענו ר"ע וריה"ג למה לא נטהרו אותם אנשים עד הפסח, וכקושית רבי יצחק, (ואת תירוץ הצ"ח לית ליה), וי"ל שלדעת ר"ע וריה"ג הביאור בקרא ויהיו אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא, המכוון ביום ההוא ליום ר"ח בניסן, שמכיון שבר"ח נצטוו על קרבן פסח, ועוד לא עשו פרה אדומה, מיד בו ביום באו הטמאים לנפש אדם לטעון למה ערע מלעשות ק"פ, שהרי לא ידעו אימת תיעשה פרה, וחששו שמא לא יהא בידם לעשות הפסח, ומגלגלים זכות בידי זכאי לחדש

על ידיהם פרשת פסח שני, אבל באמת שלא הוזקקו אותם הטמאים לעשות את הפסח שני, שאחר שעשו את הפרה בשני בניסן נטהרו והביאו פסח ראשון.

ורבי יצחק הדורש שלא יכלו לעשות בו ביום המכוון שבי"ד טמאים היו, הוכרח לומר שנטמאו במת מצוה, וטומאתם הייתה קרוב לפסח, אבל לשיטת ר"ע וריה"ג המכוון ביום ההוא על ר"ח בניסן. ויסוד הדברים כתב שהם מבוארים בהדיא ברש"י בגיטין שם שפירש מה שאמר שם אמר רבי לוי שמנה פרשיות נאמרו ביום שהוקם בו המשכן אלו הן פרשת כהנים ופרשת לויים ופרשת טמאים וכו', דהמכוון פרשת טמאים היינו פרשת והיו אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם, והתוס' שם הקשו עליו שזה אי אפשר לרבי יצחק הסובר שלמת מצוה נטמאו, והיה ערב פסח שביעי שלחם, הרי שנאמרה הפרשה בי"ד בניסן, וי"ל שצדקה קושיית התוס', ולר' יצחק לא נאמרה פרשת טמאים בא' בניסן, אבל לר"ע וריה"ג ע"כ לא נאמרה בו ביום של י"ד ניסן, וי"ל שנאמרה כבר בא' בניסן, לפי שבאו הטמאים באותו היום שהוקם המשכן לטעון שלא יוכלו לעשות הפסח בי"ד, ונאמר להם שגם אם לא יטהרו יהא בידם לעשות לפסח שני.

בדין חייב אדם לטהר עצמו ברגל הרב מאיר גבאי

בגמ' ר"ה טז: "א"ר יצחק חייב אדם לטהר את עצמו ברגל שנאמר ובנבלתם לא תגעו וכו' אלא מה ת"ל ובנבלתם לא תגעו ברגל". ונחלקו הראשונים בגדר וטעם דין זה, דבר"מ סוף טו"א כתב: "כל ישראל מוזהרין להיות טהורים בכל רגל מפני שהם נכונים ליכנס במקדש ולאכול קדשים. וזה שנאמר בתורה ובנבלתם לא תגעו ברגל בלבד ואם נטמא אינו לוקה אבל בשאר ימות השנה אינו מוזהר", ונראה מדבריו שהוא מהתורה וכפי שהבין בדבריו המשנה למלך שם, וטעם הדין הוא מחמת ביאת מקדש ואכילת קדשים דווקא, ובר"ח שם: "מכאן אמרו שחייבים ישראל לטהר עצמם ברגל להראות לפני ה'", ונראה מזה שאין החיוב הוא מחמת אכילת קדשים, וגם לא מחמת ביאת מקדש אלא עצם מה שהם נראים ברגל לפני ה', וכמו המימרא הקודמת שם של רבי יצחק חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, וא"כ הוא כעין אותו הטעם, ובמאירי שם כתב שחייב להיטהר כדי לאכול את חוליו בטהרה, ונראה שאין הטעם מחמת אכילת קדשים, שלזה היה די שיזהר בכל טומאה, אלא נראה שהוא הנהגה בכל הרגל שיש לאוכל חולין בטהרה, שיש להוסיף בטהרה ברגל מחמת קדושתו. ונפק"מ תהיה באדם שאינו עולה לרגל ואינו בא למקדש, כגון חיגר שפטור מראיה, או זקן שאינו יכול לאכול קדשים, לפי הטעמים לעיל.

והנה הטור או"ח תר"ג הביא מהירושלמי: "ר"ח מפקיד לרב, אי את יכול למיכל כולי שתא בטהרה אכול, ואי לא, אכול שבעה ימים בשתא. וכתב אבי העזרי קבלתי אלו הם שבעה ימים שבין ר"ה ליוה"כ ע"כ וקורא אותן ז' ימים לפי שבר"ה לא היה צריך להזהר לאכול בטהרה שפשיטא שיאכל בטהרה שחייב אדם לטהר עצמו ברגל ולא נשאר עדיין אלא ז' ימי חול שהוצרך להזהירו עליהן, וע"כ נוהגין באשכנז שאף מי שאינו נזהר מפת של עו"ג בעשיית"ה הוא נזהר", ומה שאמר לו לאכול בעשרת ימי תשובה הוא מחמת מעלת ימים אלו [ומוזה נהגו שלא לאכול פת עכו"ם, כדרך ההנהגה המעולה הזו של חולין בטהרה], ומה שלא אמר לו בר"ה, הוא פשיטא כיון שיש לו לאדם לטהר עצמו ברגל, ונראה מזה שמדין טהרת הרגל הוא גם לאכול חולין בטהרה, וכדברי המאירי, אמנם בב"ח שם כתב: "אף על גב דלקמן בסוף סימן תר"ו כתב בשם הרא"ש דההיא דרבי יצחק היינו לטהר עצמו מכל הטומאות ואף מטומאות מת להזות עליו שלישי ושביעי והאידינא אין לנו טהרה וכו' אין זה דחייה אלא כדי שלא לברך על הטבילה אבל מכל מקום למדנו מדר' יצחק דכיון שחייב אדם לטהר עצמו ברגל אם כן מאי דאפשר לו לטהר צריך הוא לעשות ואף על גב דלא אפשר ליה לטהר עצמו בכל דבר לא משום זה נפטר במאי דאפשר". ומבואר מדברי הב"ח שיש דין חייב אדם לטהר עצמו ברגל גם על מקצת טומאה, ויש לעיין, הרי לכל אחד מהטעמים דלעיל לא שייך זה אלא רק אי משיג טהרה גמורה, דאי משום אכילת קדשים וביאת מקדש כל שהוא טמא הרי אינו יכול לאכול ולהכנס, ואי משום לאכול חולין בטהרה כל שהוא אינו טהור אינו חייב לאכול חולין בטהרה, וכמו כן מצינו בגמ' שאוכלין טמאים חזי לחבר בימי טומאתו, ומבואר שם מי שקבל על עצמו לאכול חולין בטהרה בימי טומאתו אינו נזהר, וא"כ מה יהני מה שהוא מסיר מעליו טומאה אחת שהוא עדיין טמא, וצ"ע.

צירוף סל ע"י עגלת מצות הבאה במדה הרב חיים עוזר קלאר

תנן בכלים [פט"ו מ"א] השידה והתיבה והמגדל שהם מחזיקין מ"ס בלח שהן כורים ביבש טהורים. ומבואר בשבת פ"ג: דהוא משום דבעינן דומיא דשק שמטלטל מלא וריקן, וכן מבואר בסוגיא בחגיגה [כ"ו]: דכלי העשוי לנחת אינו מקב"ט משום דבעינן מטלטל מלא וריקן.

ומצינו בזה כמה שיטות ראשונים, דדעת הר"ש [כלים פכ"ד מ"ד] דלענין מדרס דלא בעינן דומיא דשק דהא פשוטין נמי טמאים במדרס א"כ ה"ה לענין כלי הלב"מ הוא טמא מדרס, ומבואר מדבריו דיסוד טהרת כלי הלב"מ הוא לא חסרון בגוף השם כלי ורק חסרון בבית קיבול ודינו כפשוטין. ועוד מצינו בר"ן [שבת מד:] בשם הרא"ה כתב הטעם שבטל מיניה שם כלי מחמת גודלו. וכן מצינו שנחלקו הרמב"ם וראב"ד [פ"ג מכלים ה"א] דדעת הרמב"ם שכל טהרת כלי הלב"מ הוא רק משום דהוא עשוי לנחת וכל דין כלי המחזיק מ"ס הוא רק דבכה"ג חזקתו שהוא עשוי לנחת, אולם הראב"ד שם פליג וס"ל שכלי הלב"מ לאו משום העשוי לנחת ורק טהרתו מחמת גודלו עיי"ש.

והנה אשכחן במקואות פ"ד מ"א שבכלי הלב"מ חשיב כלי לענין שאובים, ולכאורה צ"ע אי אינו כלי אמאי הוי שאובין. וע"כ צ"ל דלכו"ע לא פקע מיניה שם כלי, אלא בעינן שיהא משמש ככלי, אולם ודאי שבחפצא הוי כלי.

והנה מצינו בזמנינו במאפיות גדולות דמצרפים המצות לשיעור חלה ע"י עגלה גדולה ופעמים דאיכא בזה שיעור של ב"ב, ויש לעיין אי מהני לצרוף, דאם בעינן לזה שם כלי לא פקע מיניה, או דבעי שישמש ככלי ולא מהני, ונחלקו בזה האחרונים, דעי' בפתחא זוטא בשם חקר הלכה שלא מצרף והמק"מ מסתפק בזה ובתשו' הר"ש ענגיל [ח"ח תשו' צ"ה] ס"ל דהוא מצטרף ולמתבאר הוא תלוי בזה, והנה לפי"ד לא מהני לצרף לשיעור חלה ע"י כלי הלב"מ, [ואפ' שהוא מתכת, יעוין ברמב"ם פ"א מכלים ה"ט ובכס"מ שם, ומבואר דהוא ילפותא בעיקר השם כלי וגם בכלי מתכות הוא חסרון בשם כלי ורק דמ"מ טמא מרובי כל דבר וכ"מ בא"ד כלים פ"ב מ"א].

והנה עוד תנן התם בכלים [פט"ו מ"א] דדרדור עגלה וקיסטות מלכים שעשוי לטלטל למרות שהם באים במדה טמא והנה דעת הרמב"ם שכל יסוד דינא דכלי הלב"מ הוא משום שהוא עשוי לנחת א"כ ניהא דהתם טמא לפי שהוא עשוי לטלטל, אמנם לדעת הראב"ד צ"ע הא מ"מ הוא בא במידה, ועיי"ש בדברי הראב"ד שכתב דשאני הני דהם עשויים לטלטל רק במלאו ומשו"ה הוא מקב"ט וצ"ב דאמאי מה דהוא עשוי לתשמיש רק ע"י טלטול פקע מיניה שם כלי, ומ"מ מבואר דכלי שעשוי להשתמש רק בטלטול א"כ ע"כ הוא משמש ככלי ומשו"ה לא אכפת לן בגודלו, ומ"מ לפי"ז שבאנו לדון על העגלות דינן ככלי כיון דהם עשויים לטלטל והוי כדרדור עגלה וקיסטות מלכים שטמא שהם עשויים לטלטל, ורק לדעת הראב"ד י"ל דכיון דהכא אין תשמישם רק ע"י טלטול.

והנה תמה החזו"א [כלים סי' כ'] על הא דפי' רש"י [שבת מ"ד: עירובין ל"א: וכן תוס' מנחות ל"א:] דשידה דמבואר ככל דוכתא דהוי אהל כיון דהוא בא במידה הוא עגלה העשויה למרכבת הנשים וצ"ע הא הוא עשוי לטלטול ומה גרע מדרדור עגלה דטמא כדן כלי, ות' החזו"א דמ"מ מלא אינו מטלטל, והיינו דבעי שיהא עשוי הכלי להיות מטלטל מלא לגמרי בלא חללים וכל שמלא לגמרי אינו מטלטל מחמת כובדו חשיב שהוא עשוי לנחת, וא"כ י"ל דבהנך עגלות דודאי יכולים לטלטלם מלא לגמרי בלא חללים ואין בהם חסרון מחמת כובדן, ומיהו מ"מ אינם עשויים לכך ואין עשויים לטלטלם מלא לגמרי ואם בעי הכלי שיהא מטלטל מלא לגמרי א"כ כה"ג דאין עשוי לטלטל מלא לגמרי א"כ יהא דינו ככלי העשוי לנחת דאינו כלי ובפרט לדעת הרמב"ם שכל דינא דכלי הלב"מ הוא בזה שחזקתו שהוא לנחת וה"נ הך כלי הוא עשוי לנחת דאינו מטלטל מלא לגמרי וא"כ לא מהני לצירוף סל.

אולם י"ל דכל הך דינא דפקע מיניה שם כלי הוא רק בכלי הלב"מ אולם בכלי העשוי לנחת ודאי לא פקע מיניה שם כלי ומהני לצירוף סל כיון דלא חסר לו בשם כלי והוא רק הילכתא בטומאה שיהא עומד ליטלטל מלא וריקן אולם כל שליכא ביה מ"ס נהי נמי דטהור מ"מ לא פקע מיניה שם כלי, [וכן כתבו האחרונים בדעת הרמב"ם דאע"פ דפסק שכלי הלב"מ חשיב אהל מ"מ הביא לדינא דכוורת, לפי שכורת אין בה מ"ס ורק עשויה לנחת ומשו"ה היא טהורה מ"מ דינה ככלי שאינו חוצץ בפני הטומאה] וכעיי"ז כתב החזו"א [ס"ג ס"ק י"ג] דאע"פ שטהרת הכלי הלב"מ הוא משום שהוא עשוי לנחת מ"מ התורה אהל שבו הוא רק בכלי הלב"מ ועיי"ש שכתב דהראב"ד פליג ע"ז וס"ל שכלי העשוי לנחת נמי חשיב אהל עיי"ש, וא"כ לכה"פ לדעת הרמב"ם הוא חשיב כלי לענין צירוף ולדעת הראב"ד י"ל דבזה מתרי טעמי חזא דאינו משמש רק בזמן שמטלטלם וכן מדין עשוי לנחת.

במשנה טהרות ספ"ח הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה, ומבואר במשנה שכל דבר שהוא ניצוק כלומר שהוא מעורה מכלי לכלי והוא באוויר אין הוא חיבור. ונחלקו הראשונים, אי מה שהוא אינו חיבור הוא דגם כלפי עצמו, וכן הוא דעת הר"מ שם שכל טיסה חשיבא כאילו עומדת בנפרד, ואילו דעת הר"ש היא, שניצוק אינו מחבר בין העליון לתחתון אבל לעצמו הוא חיבור. ובמשנה טבול יום ספ"ב מבואר מערה מכלי לכלי ונגע טבול יום בקילוח לא פסל אלא מקום מגעו, ולפי הר"מ הכוונה מקום מגעו ממש, ולפי הר"ש הכוונה את כל העמוד העומד באוויר ולא רק מה שנגע ממש [ולא פסל את מה שלמעלה בכלי ולמטה בכלי].

וכן הוא בפרוש הר"ש פ"ד דמקואות מ"ד, שפרש שם תוספתא, בהא דאין מטבילין בגל משום שאין מטבילין באויר וכתב שם וז"ל: "הכא צריך לטעמא דאין מטבילין באויר דמעין מטהר בזוחלין ומטעם דקטפרס וניצוק אינו חיבור לא היה יכול לפסול דאפשר שיש מ' סאה ביחד באויר" ע"כ. ומבואר מדבריו שאי היה באוויר ארבעים סאה שהם שיעור טבילה בפני עצמם שלא צריכים לצרוף אחר לא חשיב ניצוק וכשר היה מטעם זה, שכל מה שאין ניצוק חיבור הוא רק לחבר מקואות.

ועל דברי הר"ש שניצוק חשיב חיבור לעצמו ק' מהגמ' נזיר נ: דמבעיא לגמ' התם אי יש ניצוק באוכלין או לא, ומייתי להוכיח מחלב המת שהוא שלם והתיכו טמא, ואמאי הרי במחבת עצמו הוא ז' מכאן לשם וא"כ הוי קטפרס וניצוק, ודחי לה כגון בקפא על פני הכלי [כלומר שעמד וכבר אינו ניגר ואינו קטפרס כלל]. ולפי הר"ש שכל החסרון בניצוק הוא מפני שאינו מחבר עליו לתחתון אבל לעצמו הוי חיבור, ק', הרי כאן מיירי לגבי חיבור לעצמו וא"כ מה מייתי ראיה לניצוק באוכלין. אמנם איתא במאירי שם, שמשנה מהפשט הפשוט של הסוגיא ומוקי לה ששלם והתיכו טמא אף אי הוריקו מכלי לכלי, והיינו שגם בזמן שהיה ניצוק היה חיבור כולו, ומה שנח לאחר מכן לא חשיב חיבורי אדם, ועולה בקנה אחד עם דברי הר"ש. ומה שעוד קשה לדברי הר"ש הוא המשנה באהלות פ"ג מ"ג: "נשפך באוויר אם היה מקומו קטפרס והאהיל על מקצתו טהור היה אשבורן או שקרש טמא". והיינו שהיה רביעית דם שהוא

שיעור דם לטמא באוהל, ונשפך במקום ללא גג, אם המקום שעליו נשפך הוא קטפרס לא חשיב חיבור לענין לטמא באוהל אי האהיל על מקצתו [ואי האהיל על כולו אי יש מאהיל וחוזר ומאהיל טמא] ואי היה מקום כינוס חשיב חיבור גם לענין אי האהיל על מקצתו וטמא. וק' הרי ניצוק וקטפרס הוי חיבור לעצמו א"כ אמאי כאן אינו טמא הרי כאן אינו מחבר משקין אחרים והיה לו להיות חיבור לענין לטמא באוהל, ואפשר שמיירי ג"כ שבאופן כזה שהוא נשפך על מדרון שהוא כשתי כלים כגון על כלי, ולכן הוא חשיב קטפרס. ובר"ש שם הביא לגמ' מעילה יז: "אמר רבי חנינא רביעית דם שהגיס בה טהורה", ופרש מפני שאינה חיבור [ובתוס' מעילה שם פרשו שהקנה שאיתו מגיס בלע מקצת הרביעית]. ובכל טומאת אוכלין לא מצינו שאי הוא מרס בכוס לא יהא חיבור לעצמו והיא חשיב ניצוק, ונראה שיש לחלק ביניהם, שבטומאת משקין מה שחשיבי חיבור הוא מחמת דהוי כינוס במקום אחד והוי כעין אשבורן, וכדי שיהיה המשקה מחובר אפשר שגם שמחיצות יעמידוהו וזוהי יחשב אשבורן, ומצינו גם כעין זה במקוה לענין זוחל שעתידין לחזור כמו גל במערה, וכן המטביל את הסגוס שהמים הם כבר לא בתוך המקוה אך חשיבי חיבור, וזאת מחמת שלא כל שינוי במים הוי סתירה לכינוס שלהם וגם מחיצות או תנאים אחרים יכולים לעשותם לחיבור. ולכן גם אי מרס בכוס מלאה משקין לא נתבטל חיבורם. אמנם ברביעית דם לגבי טומאה, חיבורו צריך לבוא מחמת עצמו ולא מחמת המחיצות או מעמיד אחר, ולזה לא יהני מה שעתיד לחזור וכו' שכל שינוי בו חשיב שמשנה מחיבורו העצמי ולכן לא מטמא בזמן זה, ולכן אי מרס בכוס כזו חשיב שהמים הולכים אנה ואנה ואינם חיבור אלא שלענין טומאת משקין המחיצות מעימות אותם ועדיין הוי חיבור אבל לענין חיבור באב הטומאה שטומאתו נאמרה בזמן שהוא מחובר לא יהני על ידי דבר אחר. והיה אפשר לישב לפי זה את דברי הגמ' בנזיר ג"כ, והיינו שנאמר שכיון שהוא אב הטומאה אי היה נצוק לא היה די בזה לשווי אב הטומאה ולא נצטרך לומר כמו המאירי שמיירי שהריקו מכלי לכלי, אלא שכיון שהוא אינו עומד מחמת עצמו לא חשיב חיבור לענין זה.

לחודי

מצינו בכמה מקומות ענין חולין ומהנהגה לנהוג בהם כאילו היו תרומה או קודש. והנה יש ענין של אוכלין שנעשו על טהרת החטאת, והוא מבואר בתוספתא טהרות הובא בר"ש שם פ"ב, ויש חילוק מהותי בין אוכלין שנעשו על טהרת התרומה והקודש לבין טהרת החטאת והוא שנעשו על טהרת הקודש והתרומה הוא ממש לנהוג בהם כאילו הם היו קודש או תרומה וכן מכל הטומאות הפוסלות בהם, אבל מה שנעשה על טהרת החטאת אין הוא לנהוג באוכלין האלה כאילו היו מי חטאת שהרי אינם לאכילה, אלא כוונת השמירה הוא להיות טהור לחטאת, ודבר זה מבואר בר"מ בפרה פי"א, שאי נעשה על טהרת החטאת ונולד בו ספק לא נאמר שישפך כיון שאין החטאת לאכילה, וא"כ, כיון שטבול יום כשר בפרה האדם יכול לאכול חולין שנעשו על טהרת חטאת וישאר טהור לחטאת בכלי שהוא טבול יום וכן כל מעשיו יהא בטבול יום, אבל לצד שטבול יום דא' פסול בפרה, אין לו להשתמש בכלי שהוא טבול יום מהתורה כיון שפסלוהו.

והנה במשנה חגיגה (פ"ב) לחטאת נטמא ידי נטמא גופו, ופרש הר"ח שם בגמ' לחטאת היינו קדשי קדשים כגון אשם וחטאת, והדברים תמוהים דבכל מקום שזכר חטאת היינו פרה אדומה, ונראה בבאור דברי ר"ח שהטעם שיש בו מעלות הוא מדין חטאת קרי רחמנא וזה יש גם בשאר הקרבנות שהם קדשי קדשים, וא"כ דין פרה אדומה וכן שאר הקדשי קדשים שווה.

והנה יש הלכה בפרה אדומה שטבול יום כשר ואינו פוסל את מה שנעשה לחטאת וכן אינו מטמא את מה שנעשה לחטאת. ולפי דברי הר"ח יש לעיין בחולין שנעשו על טהרת החטאת, דכיון שכל דיני הטומאה היתרים של חטאת הוא מחמת הדין קדשי קדשים שיש בו, ולשאר קדשי קדשים כגון חטאת ואשם ממש טבול יום פסול, א"כ יתכן שאפ' שטבול יום כשר בפרה מ"מ לענין חולין שנעשו על טהרת החטאת יהא פסולם, כיון שאין חולין שנעשו על טהרת חטאת מחמת עצמו אלא מחמת הדין קדשים שיש בו. ואם לא כן נמצא שחולין על טהרת החטאת שהם יותר חמורים מחולין שנעשו על טהרת הקודש יהא בהם קולא שאין טבול יום פוסלם.

בדין טומאת מדרס על דבר שלא צריך שישען רובו

בפכ"ד דכלים תנן סבכה של ילדה טמאה מדרס. ופרש הראב"ד בעדיות פ"ג שהוא כיסוי ראש של ילדה והוא טמא מדרס מחמת מה שנשען ראשה בשעת שכיבה, וכן פרש רש"י בפרוש השני בסנהדרין מח. ד"ה שהוא: "שאף הוא ראוי למדרס פעמי' שמקפלתו ויושבת עליו או נשענת ראשה עליה", ומבואר מדבריהם שאפ' שכדי שדבר יקבל טומאת מדרס מזב, הזב צריך שישען רובו, אבל ביחוד הכלי להשענות או דריסה די במה שהוא מיוחד להשענות ואפ' מקצתו, כמו שכאן הכפה היא רק להשענות מקצת, וכן כתב החזו"א כלים ל' כ"ג, ואחת הראיות היא מכאן [ולפי זה שולחן שלנו היום שהוא עשוי גם להשען ידיו עליו בשעת האכילה הוא ג"כ יהא טמא מדרס אי ישב עליו רוב הזב, ומה שאין כן בשולחנות שלהם שלא היו להשענות כלל אלא רק להניח המאכל].

ויש לעיין במשנת הראב"ד, דבתחילת הת"כ הקשה הראב"ד אמאי סנדל טמא מדרס הרי הוא נושא רק חציו, וכתב שם שפעמים נשען רובו על רגל אחת, ועוד דפעמים בשעת הילוך נשען כולו על סנדל אחד, ולכא' קשה, הרי אי גם דבר שמייוחד לשאת מקצת הזב טמא, א"כ ודאי שסנדל יכול להיטמא במדרס באופן כשעמד עליו ברגלו אחת ממש ונשען רובו, וצ"ע.

תשובה לחדודי

בגליון הקודם נשאלה השאלה היאן יתכן אדם שהוא טהור וידיו טהורות, והרים את רגלו בלבד ונטמאו ידיו ממה שהרים רגלו.

במשנה ידיים ריש פ"ג נחלקו ר"ע וחכמים בדין המכניס ידיו לבית המנוגע, אי ידיו הם ראשון לטומאה לר"ע, או שני לטומאה לחכמים. ובמושכל ראשון היה נראה שמה שהוא מכניס ידיו

לבית המנוגע הוא סיבה בפני עצמה להיות הידיים טמאות, והיינו שכמו שהידיים נוגעות בטומאה כמו כן אפשר להיטמא על ידי שמכניסים את הידיים לבית המנוגע וכמו שמכניסים כלי לבית שהוא המקבל טומאה כך גם כשמכניסים את היד היד היא כמו הכלי שמקבל טומאה ולא שהוא תקנת חכמים. אמנם בגמ' חולין לג: "ומי איכא ידים תחלות אין דתניא הכניס ידיו לבית המנוגע ידיו תחלות דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים ידיו שניות דכולי עלמא ביאה במקצת לא שמה ביאה והכא בגזירה ידיו אטו גופו קא מיפלגי מר סבר ידיו כגופו שוינהו רבנן ומר סבר ידים כידים דעלמא שוינהו רבנן". והיינו שנחלקו בגמ' אי יש גזרה של ידיו אטו גופו או לא, ונראה מזה שהוא מחמת גזרה ולא שבאמת הוא כאילו נכנס כלי לבית. אמנם היה אפשר לומר שזה הוא רק לפי טעמו של רבי עקיבא ולכן היה צד לגזור אבל לחכמים הוא מדינא שהרי מכניס היד לבית המנוגע. אמנם ברש"י מבואר שהוא אליבא דתרווייהו דז"ל רש"י שם: "ביאה במקצת לא שמה ביאה דאי שמה ביאה הוי כל גופו טמא ובעי טבילה משום והבא אל הבית ואנן ידים הוא דמטמינן וטעמא דתרווייהו משום דגזרו ידיו אטו ביאת כל גופו ובההיא גזרה פליגי איזו טומאה גזרו על ידיו ר"ע סבר ידיו גזרו רבנן שיהו תחלות כגופו אם נכנס שם דהוי ראשון מדאורייתא", והיינו שלפי כולם מה שהוא טמא הוא מחמת גזרה ומבואר שלא דנים את הידיים כאילו היו כלי לענין טומאת ידיים בבית המנוגע וצ"ב אמאי אינו כן, ובחזו"א ידיים ריש סימן ז' הקשה מדוע לא נאמר שהיד היא נידונת בפני עצמה והיה צריך להגיע לגזרה לתרווייהו וכתב שם שהטעם הוא שכיון שצריך שרוב החפץ יהיה בבית לא שייך זה לידיים כיון שהם גרוורות אחר הגוף, ואפ' שהם מקבלות טומאה בפני עצמם לענין בית המנוגע לא חשיב ככלי המקבל טומאה, וטעמא דרבי עקיבא הוא ששייך שידיים יהו לראשון ולכן בכל מקום ששייך שיהא ראשון הוא ראשון אפ' שלא שייך גזרה ידיו אטו גופו, והיינו שמה שאמרה הגמ' אטו גופו הוא רק סיבה למה יקבל טומאה, אבל לאחר שהחלטנו שהוא מקבל טומאה טומאתו היא ראשון לרבי עקיבא ושני לחכמים. ויעוין שם בתוס' הרא"ש ש], אמנם בספר "הערות למסכת חולין" [למרו הגריש"א זצ"ל] שמה שאמרו ביאה במקצת לא דווקא אי הכניס ידיו לבית המנוגע אלא על כל ביאה במקצת, וכל הבא במקצת לבית המנוגע הרי הוא טמא בין אי הביאה היתה בידי או ברגליו, ולפי זה מיושב מה שאמר רש"י שהוא גזרה לתרווייהו והיינו שבכל ביאה במקצת נטמאו ידיו, ולא דווקא ידיו שבאו לבית המנוגע. וא"כ לפי זה מצינו שיתכן שיעמוד בתחילת הבית המנוגע, וירים רגלו והרי הוא בא במקצת, ונטמאו ידיו.

באשר לנשאל בגליון הקודם השיב הגאון רבי איתמר גרבוז שליט"א:

בגליון ג' של החוברת יאמרו דעת העירו הערה נפלאה בשיטת רבנו תם דכלי שאין ראוי למשכב ומושב נטמא טומאה קלה מדברי התוספתא הובא בר"ש פ"ח דפרה אוכלים ומשקין שתחת הזב אם יש בה מו"מ טמאים ה"ז אומר מטמאין לא טימאנוי ואתה טמאתני, ולדעת ר"ת אמאי אין נטמאים האוכלין מהזב.

והנה יש להסתפק לדעת רש"י דכלים נטמאים במשא הזב [וכש"כ תוס' רעק"א ריש כלים] ויש להסתפק מה הדין אם אוכל נטמא במשא הזב, ונפק"מ לדינא במה דפסק הסדרי טהרה ס' ק"צ ס"ק צ"ג דכתם הנמצא על גבי דבר שאין מקבל טומאה ומונח על גבי כלי חשיב כנמצא על גבי דבר המקבל טומאה כיון דהכלי נטמא במשא הדם, וצ"ע מה הדין לדבריו בנמצא על גבי דבר שאין מקבל טומאה ומונח על גבי אוכל אם חשיב כנמצא על גבי דבר המקבל טומאה, ולכא' יש לומר דיסוד שיטת רש"י דכלים נטמאים במשא דס"ל דדין משכב הזב הוא נמי מדינא דמשא הזב [כדמוכח מדברי רש"י ע"ז מז:], אלא דנתחדש דמשא שעל ידי מדרס נעשה אב הטומאה, ואמרינן דשאר כלים נמי נעשים ראשון במשא הזב, וא"כ י"ל דכל זה בכלים, אבל באוכלין דלית ליה חומה דקבלת טומאה ככלים ליכא דינא דנטמאים במשא, ולפ"ז יש לומר דה"נ לשיטת ר"ת הוי דין בכלים ולא באוכלין [וע' רש"י שבת פג דהשווה שיטת ר"ת עם שיטת רש"י].

ויש עוד להאריך הרבה בשיטת רש"י ור"ת וכתבתי בקצרה לחיבת הקודש של ההערה שנפלאה ולחשיבות הגליון המפואר שיש בו הרבה תועלת להגדיל תורה ולהאדירה.

מקצת דיני דבר שטיבולו במשקה

הרב נתנאל יחזקאל רותם

א. גזרו חכמים שכל דבר שטיבולו במשקה טעון נט"א.

ב. אין מברכים על נטילה זו¹. ולהגר"א מברכים.

ג. משקה לענין זה הוא כל משקה המכשירי ותולדותיו, אבל מ"פ ממש כיון שהוא אינו משקה ואינו מכשיר א"צ נטילת ידיים². ולענין תערובת מ"פ במשקה, ראה הערה.

ד. המשקין הם: יין, דבש³, שמן, חלב, טל, דם⁴ ומים⁵. וסימנך י"ד שח"ט ד"ם.

ה. שיעור המשקה שיהא על הפרי הוא שיעור טופח ע"מ להטפח⁶.

ו. נחלקו האחרונים אי שיעור אוכל הוא בכזית, ככל דיני אכילה, או אפ' בפחות מכך⁷.

א. והוא מהגמ' פסחים קטו, ובטעם התקנה כתב שם רש"י: "משום המשקין שהידים שניות וכל הפוסל בתרומה מטמא משקין", ותוס' שם הביאו לגרסא אחרת מרש"י שכיון ששי עליו משקה הוי כמו נהמא, ובתוס' שם מיאנו בזה שאין הוא תקנה ממש כתקנה של אכילת פת אלא הוא עצה טובה שלא יטמאו ידיו המשקה ויטמא האוכל, וזה לא שייך האידנא שאין אנו אוכלים חולין בטהרה, וא"צ היום ליטול כלל, ומחמת כן כתבו שאין מברכים על נטילה זו, ומה שאין כן לרש"י כיון שהוא תקנה כדין נט"א לפת מברכים, ודעת הר"מ היא כרש"י, דשיטת הר"מ היא שאין סתם ידיים עושות משקין תחילה אלא רק ידיים שיש להם טומאה ידועה [וגם משקין אלו הבאים מחמת ידיים אין מטמאים את הכלים לשיטתו], וא"כ גם אי נגעו סתם ידיים במשקה המשקה עדיין טהור, א"כ אין עצה במה שהוא יטול ידיו כלפי מה שהוא לא יטמא את המשקה, וע"כ הוא כדברי רש"י שהוא תקנה ליטול ידיו לדבר שטיבולו במשקה, אך אין הוא מחמת משקין הנטמאים מהידיים אלא מכל טומאה אחרת שמטמאת את המשקין, והוא גדר וקדושה, ומחמת כן הוי כמו נהמא, וכן כתב במקד"ד ס' מ"ה בדעת הר"מ.

ב. כן כתב בשו"ע, כיון דלדעת תוס' אין מברכים ספק ברכות להקל, ודעת הגר"א לברך, יעו"ש, ובספר "אגן הסהר" הביא בזה כמה נפק"מ, כגון במי שבטעות ברך בנט"א על טיבול ראשון, שיאכל כזית מהכרפס כך יציל עצמו מברכה לבטלה, וכן מטו משמיה דהגרש"ז, וכן הביא שם בשם הגרי"א דינר במי שבטעות ברך על נט"א בער"פ אחר חצות שיאכל דבר שטיבולו במשקה, ע"כ, ונראה דכיון דהברכה היא בכלל נט"א דפת כמו כן גם בזה יש תכף לנטילה ברכה, ואפ' האדנא שאין מברכים כיון שחוששים לתוס' אבל הא מיהת לחשוש לגוף הנטילה שלא יהא בה הפסק לברכה. וכתב המ"ב ס"ק כ' דאין להקל לאכול בלי נטילה.

ועוד נפק"מ היא במי שנטל ידיו לטיבולו במשקה ורוצה לאכול פת, לתוס' אין עולה לו נטילה זו כיון שהיא רק עצה טובה והוי כאילו נטל ידיו במידי דמנקי, אבל לרש"י כיון שהוא נטילה מחיוב חכמים עולה לו, והשו"ע הביא זאת בשם יש מי שאומר שלא מהני הנטילה.

ג. דענין תקנה זו הוא מחמת טומאת המשקה, וכל שהוא משקה שמטמא ומכשיר הוי בכלל התקנה, וזעת הבתים בורות שיחין ומערות, שהוא לחלוח בהא מחמת הסלע אינו בכלל משקה לענין זה [מכשירין פ"ב], ואם היה שם ברכת מים המים באו מחמת הברכה ומכשיר, ולענין פרי היוצא מהמקור ויש עליו משקה טופח, יש שהורו כיון שאינו בא מחמת דפנות המקור אלא מעיבוי האוויר הרי הוא בכלל טל ולא בכלל זעת הבתים, ולכן יש ליטול ידיו או לנגב הפרי.

ד. נח' הר"מ והראב"ד בדין מ"פ אי מקבלים טומאה, דדעת הר"מ דאין להם טומאה כלל, ואילו דעת הראב"ד שכל שיצא בכוונה הרי הוא טמא, וגם הראב"ד שטימא כוונתו היא טומאת אוכלין ולא טומאת משקין, וכיון שכן הרי הוא כמטביל אוכל באוכל ואינו טעון נטילה. וכמו כן נחלקו הר"מ והראב"ד לגבי פסק בדין מ"פ [וראב"ד מ"פ [וראב"ד מ"פ הטהורים, כגון שזבו מעצם] שהתערב בהם משקה כל שהוא אי דין כל התערובת הוא דין משקה, וא"כ לכא' הוא כמו כן כאן לגבי דבר שטיבולו במשקה. ובמ"ב קנ"ח ס"ק כ"ו הביא בשם דרך החיים שהמטביל בין שרף ללא מים א"צ נטילה, ואי יש בו מים הרי הם מיעוט וא"צ ליטול, וכתב שם המ"ב שמשמע ממנו שאם היה רוב צריך ליטול, וצ"ע דדבר זה הוא מח' הר"מ והר"א. ואגב, בחזו"א מכשירין הביא בשם הגר"א שייך שרף טעון נט"א, דכיון שהיה בו מים שעה אחת אפ' שכבר יצא ממנו על ידי העיבוי בכל זאת לא פוקע שם משקה מכל התערובות.

ה. דווקא דבש שהוא משקה, כגון שרדה אותו מכוורת כדי לשתותו או לערבו במשקה, אבל דבש שנרדה בעבור אכילה אפ' שכעת הוא נוזלי אין הוא מכשיר, ויעוין במ"ב כמה חילוקים בזה.

ו. והגם שאסור לאכול דם, יתכן באוכל מפני פיקוח נפש, ועוד מבואר ברמ"א שאפ' אי לא טובל כל הירק במשקה צריך נט"א יתכן שמקצת ראשו בדם ואוכל את הצד השני. ויש מהאחרונים שכתבו דמיירי בדם דגים, וברעק"א כתב שהוא בכלל מים.

ז. ודווקא מים שנתלשו לרצון, דאם לא כן לא מקבל טומאה ואינו מכשיר. ונראה דלשיטת הר"מ שכדי שיהא הכשר צריך שגם המשקה יתלש לרצון וגם המצב שהוא על האוכל הוא לרצון, באופן כזה שכבר הוחשב המשקה להיות משקה לרצון, אפ' שכעת הוא אינו לרצון, צריך נט"א, כגון תפוח שנפל בטעות לקערה מלאה מים, דמחד אינו מוכשר אבל המשקה עצמו יכול לקבל טומאה, וזהו טעם התקנה [וגם אי הפרי אינו מוכשר במשקה טמא ל"צ שהמים יהו לרצון על הפרי לדעת הר"מ].

ח. כיון שהוא מטעם הכשר וטומאה כל שיש בו שיעור זה הרי הוא בכלל התקנה, וכיון ששיעור משקה לענין זה הוא טופח ע"מ להטפח זה השיעור המחייב בנט"א, והנה מצינו במשנת הר"ש כמה פעמים שנקט שבאמת ישנם שני שיעורים במשקה יש טופח ויש ע"מ להטפח, ובאר דבריו במקד"ד מג ששיעור להיטמא הוא בטופח, אבל לטמא אחרים הוא בע"מ להטפח [ואכ"מ], אמנם גם לפי זה אין התקנה היא מחמת עיקר המשקה אלא מחמת מה שהוא מטמא את האוכל, ולכן גם לשיטה זו כל שאין שיעור במשקה לטמא אחרים אין צריך ליטול ידיו.

ט. ובמ"ב ס"ק כ' כתב שנראה לו פשוט שאין להחמיר בזה אי היה פחות מכזית, מיהו בהג"ה שם על המ"ב כתב שחזר בו מזה, וכן בטור בהלכות פסח לא משמע כן, ובבאה"ל שם נשאר בצ"ע לדינא. מ"מ, כתבו האחרונים עוד קולא, שכל שאינו נוגע במאכל בידיו כגון שדרך לאוכלו בכף הרי זה פטור מנט"א, וא"כ יש להזהר בליל הסדר לאחוז את הכרפס ביד, דכיון שאנו נוהרים שלא יהא בו כזית כדי שלא להתחייב בברכה אחרונה, א"כ אם לא נטול אותו ביד, יתכן שפטורים מנטילה.

אמאי חרוסת הוי דבר שטיבולו במשקה

במשנה פסחים קיד: "הביאו לפניו מטבל בחזרת עד שמגיע לפרפרת הפת וכו' הביאו לפני את החרוסת אע"פ שאין חרוסת מצווה ראב"צ אומר מצווה". ובגמ' אמרו שחרוסת באה לת"ק משום קפא, ועוד שם אמר רב פפא ש"מ דבעי לשקועי כוליה דאם לא כן א"צ נטילת ידיים, ואמרו שאינו כן יעו"ש. ובגמ' שם עוד: "מאי מצווה רבי לוי אומר זכר לתפוח ור' יוחנן אומר זכר לטיט אמר אביי הלכך צריך לקהוייה וצריך לסמוכיה לקהוייה זכר לתפוח וצריך לסמוכיה זכר לטיט תניא כוותיה דרבי יוחנן תבלין זכר לתבן חרוסת זכר לטיט".

והנה מקושית רב פפא מבואר שחרוסת עצמה הוי דבר שטיבולו במשקה, והוא כן אפ' לת"ק שלא סובר שחרוסת מצווה אלא רק משום קפא. ויש לעיין, דהרי במשנה לא נזכר כלל שצריך ליטול ידיו לטיבול ראשון, אלא כיון שהוא דבר שטיבולו במשקה יש ליטול ידיו, ולו יצויר שלא יהא בזה חשש קפא לא היה צריך ליטול ידיו ואמאי פשיטא ליה לרב פפא שיש ליטול ידיו.

ובתוס' שם: "צריך לסמוכיה וצריך לקהוייה. ובירושלמי אמר אית דעבדי זכר לדם ומשום הכי קרי ליה טיבולו במשקה וכן עמא דבר לסמוכי ובשעת אכילה מקלשין אותו ביין וחומץ". ונראה מדבריהם שרק משום שצריך לקהויי הוי דבר שטיבולו במשקה, אבל אי לאו הכי לא, ויש לעיין הרי התבאר לעיל שרב פפא הקשה כן גם לת"ק שחרוסת לאו מצווה ואפ"ה הוי דבר שטיבולו במשקה, וכן הוא גם לרבי יוחנן שהוא זכר לטיט לבד אמאי הוי טיבולו במשקה, ואי היה הדרך לכ"ע לערב בו יין, אמאי כתב שמשום הכי קרי טיבולו במשקה.

ויש לעיין מה מהני מה שהוא מוסיף יין לחרוסת לעשותה למשקה, הרי כל שהמשקה חוזר ונבלע בחרוסת הוי אוכל, ועד כמה יהא השיעור שבו יהא חשיב משקה. ובתוס' נראה שמוסיפים יין אבל לא נתבאר כמה, וברמ"א [תע"ג] כתב: "ויעשה החרוסת עב זכר לטיט ואחר כך נותנים בו מעט חומץ או יין אדום זכר לדם", ונראה מזה שגם מעט מהני [וברמ"א נזכר יין אדום דווקא זכר לדם ולא יין סתם שיהא ניגר]. אמנם על זה היה אפשר לומר שלא היו מערבים את היין אלא היה צף מעל החרוסת, וכן נמצא שהוא באמת מטבל ביין או בחומץ מלבד מה שהוא מטבל בחרוסת ולכן הוי טיבולו במשקה, אמנם קשה לומר כן שגם אי היה זכר לטיט בלבד גם אי לא היה זכר לתפוח ולא היה צריך לתת בו יין הוי טיבולו במשקה. ונראה לפשוט זה, דבמשנה טהרות פ"ח איתא: "ערבה שהיא קטפרס והבצק מלמעלן ומשקה טופח מלמטן שלש חתיכות בכביצה אינן מצטרפות ושתים מצטרפות". ופרשו הר"ש

והרא"ש שהיתה חתיכה אחת של בצק שיש בה משקה טופח מחמת עצמה, כגון שהקמח היה גס ולא נילושה היטב, וגם כתב הר"ש שכשדוחקים את העיסה יוצא מהם משקה, והמשקה הזה נוגע בחתיכת בצק אחרת והיא חיבור לה מחמת המשקין, אבל אינה חיבור לחתיכה העליונה שלא היה שם משקין, ואי היה שם משקה עומד מצרף את כל החתיכות ואפ' שהיו קטנות מאוד כעין החרדל. ומבואר מדברי הר"ש והרא"ש ששיכול להיות עיסה שהיא גם אוכל וגם משקה, והיינו שכל שלא נבלע המשקה בתוך העיסה, יש על המשקה שם משקה ועל האוכל שבו שם אוכל ולא התבטל שם משקה מהמשקה. ולכן כל שיש משקה טופח על התערובת שאנו יכולים לומר שלא נתבטל מזה שם משקה הוי משקה וחשיב טיבולו במשקה מחמת כן, ויש לציין שבזמנם היה הקמח גס יותר מקמח דידן, ולכן היה שייך לומר שלא התבטל ממש וכן שדוחק העיסה יוצא משקה, דאילו בקמח דידן לא מהני זה, וכמו כן בגמ' איתא שהנותן מים על קמח חייב כיון שהוא מגבל, ואילו האדנא אי יתן מים על קמח לא יבלע המים בקמח ולפי זה צ"ל שכדי לערב את היין בחרוסת נראה שא"צ רוב יין אלא כל שיש משקה טופח על התערובת שאנו אומרים שלא נתבטל מזה שם אוכל חשיב דבר שטיבולו במשקה.

והנה, נראה שבדווקא בעינן לשני הטעמים, חדא שיהא בו טופח ע"מ להטפוח וכמו כן שאי הוא היה דוחק העיסה היה יוצא המשקה, דבדיני שינוי מעשה מאוכל למשקה [וכמו בין כלי לאוכל וכל דבר משמות הטומאה] אפשר לעשות שינוי השם ושינוי מעשה לבטל הדבר, והיינו שאי נבלע המשקה בעיסה, אין בו טומאת משקין כיון שאין כאן משקה כלל שהרי אינו טופח ואינו משקה והוא נבלע כולו באוכל וממילא הוי דינו כאוכל, אבל אי היה בו טופח ולא היה אפשר לסוחטו, עדיין היה מקום לומר שכיון שהוא עם האוכל ונאכל עימו כבר בטל הימנו שם משקה, דמה שהוא טופח אינו סתירה לשם אוכל שבו אלא רק לשם משקה שבו שאין משקה שהוא אינו טופח אבל יש אוכל שהוא טופח [כגון מי פרות שהוא אינו מטמא משום משקה אבל יש בו טומאת אוכלין שכל דבר שנאכל יש בו טומאת אוכלין ואילו טומאת משקין הוא רק במה שאמרה תורה שיהא בו טומאת משקין]. ועוד נראה, שמחמת כן אי אפשר לבטל מאוכל שם אוכל במה שיערב בו משקה הרבה, כיון שגם אם נתערב בו לא פקע ממנו שם אוכל שעדיין לא נפסל מאכילת כלב, אמנם במשקה כיון שהוא כבר נבלע ממש וכבר אינו לא, מיהו, גם באוכל אי יהא בו ביטול הרבה מאוד באופו כזה שלא יהא ניכר ג"כ יתבטל כיון שהוא אינו בנמצא, אבל לא מחמת הדין.

בדין דבר שטיבולו ברזק

שהמשקה נמצא על הפרי ולא די במה שהוא נתלש לרצון יעו"ש. ואילו דעת הר"ש שרזק צריך תלישה לרצון ורק בתמרים וכד' המוזכרים שם התלישה היא לרצון. וא"כ לפי זה היה מקום לחייב נטילת ידיים באוכל תמרים אלו בטעימה השניה שיש עליהם מקצת רוק מהטעימה הראשונה. וכל זה הוא באדם טהור, אבל משקין היוצאים מהטמאים הרי הם טמאים ג"כ ולא צריך בהם תלישה לרצון, ווודאי שבתמרים אלו יצא משקה, ולפי תוס' שם בפסחים שטעם נט"י זו היא כעין עצה טובה לא לטמא את הטהרות ולכן לא מברכים עליה, א"כ כיון שהוא אינו נוהג בזה, אמנם אי הוא מחמת סרך תרומה וכעין נט"י לחולין גם כשהוא טמא יש לו ליטול כמו נטילת ידיים לפת שנטילים אפ' שהאדם טמא, וא"כ יהא טעון נט"י לכ"ע, בין אי רוק צריך תלישה לרצון בין אי לא.

וידידי הרב יל. רייכנברג הראני לספר דעת תורה למהרש"ם, שהביא בשם הספר דעת קדושים שרוק אינו בכלל הגזרה הזו של דבר שטיבולו במשקה כיון שכבר יצא ומשתנה מצורת מים לא גזרו בו, וא"כ מבואר דאם לא כן היה באמת טעון נט"י גם לרוק ובכלל זה כל שיש עליו רוק מהטעימה השניה.

בגמ' פסחים קיד: "אמר ר"א כל דבר שטיבולו במשקה טעון נטילת ידיים", והובא בשו"ע או"ח קנ"ט. והמשקה הזרק אחריו נטילת ידיים לטיבולו במשקה הוא כל דבר שהוא משבעה משקין שסימנם י"ד שח"ט ד"ם. ומפורש באחרונים שבכלל זה גם תולדות למשקין, דדנו לגבי מי חלב וכן חמאה באופנים מסוימים שיש ליטול להם ידיים. והנה במשנה מכשירין פ"ו מכלל תולדות המים הוא היוצא מן הפה, והוא רוק. וא"כ לכאורה כל האוכל דבר כלשהוא, בטעימה השניה כבר ישנו רוק על המאכל, וא"כ נמצא שהוא דבר שטיבולו במשקה. ובמשנה טב"י ספ"ג, מבואר שם לגבי היה אוכל תמרים רטובות [הכוונה לחות מרובות דבש מחמת עצמם] רוק היוצא ממנו מכשיר, ואפשר שרק בזה שיש שיעור רוק גדול של טופח ע"מ להטפוח הוא חשיב משקה לענין זה, ונחלקו הראשונים בדין רוק היוצא מאדם טהור אי הוא צריך שיתלש לרצון, דדעת הר"מ שם בטב"י וכן במשנה מכשירין האמורה לעיל שרוק אפ' באדם טהור א"צ תלישה לרצון כלל וכל היוצא מהפה אפ' שלא בכוונה הרי הוא משקה ומכשיר ויכול לקבל טומאה [ומה ששם במשנה בטב"י אין הכשר הוא מחמת שלדעת הר"מ כדי שהפרות יוכשרו צריך שגם יהא רצון במה

יישוב דעת הרמב"ם בסדר ערב פסח הרב אברהם דוד קורלנסקי

הרמב"ם בסדר עה"פ כתב (בהל' ו') ואח"כ מברך על נט"י ונוטל ידיו שניה וכו' ומברך המוציא וכו' (ובהל' ז') ואח"כ מברך על אכילת הזבח ואוכל בשר חגיגת י"ד ומברך על אכילת פסח ואוכל מגופו של פסח וכו'. ותמה במקד"ד סימן מ"ה סק"א דהא נטילה לא מהני לקדשים וצריך דוקא טבילה ואמאי לא קאמר שקודם אכילת הזבח והפסח מטביל ידיו במקוה של מ' סאה.

ובישוב הדבר נראה לומר, דיש לחקור מהו הדין דלקודש בעי טבילה, האם עיקר התקנה דלטהר טומאת ידים לגבי קודש בעי טבילה ולא מהני נטילה גרידא, והיינו דכל התקנה היתה דלטהר את הידים לגבי קודש בעי טבילה, אבל ליכא תקנה מיוחדת על נט"י לאכילת קדשים, או דעיקר הדין דאכילת קדשים מחייב טבילה, וכמו שאכילת חולין חייבוהו בנט"י באכילת קדשים חייבוהו בטבילה, והיינו דבאמת לעיקר טהרת הידים מהני נטילה אלא דאכילת קדשים מחייבת טבילה, ובדעת הרמב"ם נראה לומר דעיקר התקנה הוי לגבי אופן טהרת הידים, דעשו מעלה לקודש, דלא מהני להם נטילה גרידא לטהרם אלא בעי דוקא טבילה, וכ"ה בדבריו פרק ח' משאה"ט הל' ז': "אבל לקודש אם נטמאת ידו אחת ונגע בשניה טמאה ושתיהן צריכות טבילה לקודש אבל לתרומה בנטילת ידים בלבד יטהרו ידי", עכ"ל, ומשמע מדבריו דזוהי עיקר המעלה שעשו בקודש דאין הידים נטהרים בנט"י בלבד כתרומה אלא צריכים טבילה, וכ"ה להדיא בדבריו בפיה"מ בחגיגה דכתב וז"ל: "אסור לאדם שיאכל לחם ואפילו חולין עד שיטול ידיו וכמו כן חייב ליטול ידיו לתרומה ולמעשר בין לפת ובין לפירות, וכשנגע לתרומה בלי נט"י פסולה וכו' ובשר קודש או לחם קודש מטביל ידיו ואז יגע בהם", עכ"ל, מבואר דעיקר דין טבילת ידים לקודש הוא דאין טהרת ידים לקודש אלא ע"י טבילה ולא כתרומה דמספיק נט"י.

אמנם בדעת רש"י חגיגה דף י"ח ע"ב נראה שפירש את התקנה באופן דכתב וז"ל אבל לאכול שלמים או חטאת ואשם יש מעלה שצריך להטביל ידים בארבעים סאה, ומשמע מדבריו דהא דהצריכו טבילה לקודש הוי לגבי אכילת קדשים, וכ"ה בר"י מלוניל ובחידושי ר' אברהם מן ההר (הובא בקש"ק) דהא דצריך טבילה לקודש היינו לאכילת קדשים, ובאמת יעויין ברש"י ששעמד בזה אמאי נקט רש"י לאכול קדשים והא ודאי דגם לנגיעה צריך טבילה, אמנם המתבאר מדברי רש"י דס"ל דבאמת עיקר הך מעלה שעשו לענין קודש אינו אלא לענין אכילת קדשים והיינו דכמו שתקנו נט"י לאכילת חולין שכשבא לאכול פת חייבו לטהר ידיו אע"פ שלכא חשש שיטמא את האוכלים דהא אין חולין מק"ט משני ה"ה תיקנו טבילת ידים לאכילת קודש, דהיכא שרוצה לאכול קדשים צריך לטהר ידיו ע"י טבילה, והיינו דמצד עצם טומאת ידים מהני לטהר ידיו ע"י נטילה וממילא לגבי מגע ודאי דנטהרו ידיו בנטילה, אמנם לאכילת קדשים עשו מעלה שאין נטהרים ידיו אלא ע"י טבילה, [וכן יש לדייק מדברי התוס' בר"פ חומר בקודש דנקט דהך טבילה לקודש לא חשיב דורא דטומאה וע"כ שלעצם הטומאה מהני נט"י], ולפי מה שנתבאר אפשר ליישב, דודאי מיירי הכא שכבר טבל ידיו בתחילת הסעודה כדי שיוכל ליגוע בבשר הפסח ולא יטמאו, וא"כ כל שיועד שלא נטמאו ידיו בודאי עומד בטהרתו ואין צריך טבילה שנית, ודוקא לגבי נטילת ידים לחולין דחייבו מחמת עצם האכילה א"כ אמרינן דכל שנטל ידיו בתחילה בשביל אכילתו דבר שטיבולו במשקה ואח"כ הפסיק בהגדה א"כ אין עולה לו הך נטילה כשבא לאכול פת, דהא איכא חובת נט"י לפת, וכל שהפסיק בין נטילה ראשונה לשניה שוב לא חשיב שיש כאן נט"י לאכילת פת, אבל לגבי טבילה לקודש שעיקר חיובו לטבול הוא לטהר ידיו א"כ כל שנטל ידיו בתחילה ולא היסח דעתו מטהרתם שוב אינו צריך לטבול ידיו שנית.

בדין סכין הנמצאת בירושלים ביום י"ג ניסן הרב מיכאל רובין

ברמב"ם בהלכות שאר אה"ט פי"ג, מייתי לגזרת כלים הנמצאים שהם טמאים, ומה שאין כן בירושלים שלא גזרו על כלים הנמצאים, אבל סכינים לשחיטת קדשים גזרו עליהם מחמת מעלת הקדשים, וכל הסוגיא הזו מבוארת בפסחים ע. ובמשנה בשקלים פ"ח, והביא שם עוד בהלכה ו': "מצא הסכין בי"ג מזה עליה ומטבילה ושוחט בה למחר מפני שעשאוהו ביום זה כאילו יום י"ג שביעי שלה". כלומר, שאפ' שגזרו על סכינים הנמצאים לשחיטת קדשים, מ"מ אי מצא בי"ג הרי הוא מזה עליה הזאה שניה, כלומר במקום הזאת שביעי שלה, ומטביל, כמו כל טמא מת שמזים עליו שטעון טבילה, והטעם הוא כיון שהטומאה שחכמים גזרו על הסכין ביום הזה שקולה לטומאה כזו של מי שכבר היזו עליו הזאה אחת, והיום היום השביעי שלו, שהוא טעון רק הזאת שביעי וטבילה. ובהשגת הראב"ד שם: "שאין כאן הזאה כל עיקר אבל אמרו שונה ומטבילו מן הספק שמא עדיין לא הטבילו ואת"ל שצריכה הזאה לא מן הטעם שלו אלא שבודאי כבר הקדים בעליו והזהה הראשונה ביום הראוי להזות ולשנות ולהטביל ויוכל להשתמש בו פסחו, וכו'". ומבואר מדברי הראב"ד שהוא מסופק אם בכלל טעון הזאה, וגם אם כן אין הוא מחמת גזרת כלים הנמצאים אלא אנו תולים שבעליו כבר התחיל לטהרו, והיום הוא היום השביעי שלו, ומחמת כן יש לו להטביל או להזות ולא מחמת הגזרה.

ומבואר מדברי הרמב"ם שלא היה די לו בטעם הזה שבעליו הטבילו וכבר התחיל לטהרו, ואילו הראב"ד סובר שהוא הוא הטעם. ונראה שאולי לטעמייהו הרמב"ם והראב"ד. דנחלקו במקום אחר לגבי טומאה ישנה שכל כלי מתכת, אי היה כלי טמא, והזה עליו הזאה אחת, וכעת נשבר. דדעת הר"מ דלאחר שבירתו הרי הוא חוזר לכל הטומאה שהיתה לו ולכן הוא צריך שוב הזאת שלישי ושביעי. ואילו דעת הראב"ד היא שכיון שכבר הוזה עליו פעם אחת, א"כ הטומאה שחוזרת היא טומאה כזו שכדי להיטהר ממנה די בהזאת שביעי אחת. וא"כ חזינו מדברי הראב"ד שיתכן שיהא טומאה לחצאין [עכ"פ בדין גזרה דרבנן של טומאה ישנה בכלי מתכת], שגם אם לא נטהר מכל הטומאה מ"מ חצי הטהרה שהיתה לו מהני, ואילו בדעת הרמב"ם חזינו לא כן, אלא כל שלא נטהר הרי הוא טמא גמור לענין זה [מבואר בדעת הרמב"ם עוד, שאפילו אי לא טבל את הטבילה שיש לטבול לאחר ההזאה ואז נשבר, עדיין חוזרת לו כל הטומאה הישנה כיון שסוף סוף לא נטהר].

וא"כ נראה שהם לשיטתם, דדעת הרמב"ם, דכיון שמקצת טהרה לא עולה לכלי, ואנו דנים את הכלי הבא לפנינו כטמא, והוא מגזרת כלים הנמצאים, א"כ מה שכבר היה לו מקצת טהרה מקודם אינו חשוב בעינינו, דכיון שיש בו סרך טומאה הרי הוא טמא ואין טהרה שעלתה לו לחצאים עולה לו, לכן היה צריך הרמב"ם לומר, שכיון שהוא אמור להיות טמא, ומעיקר הגזרה שהוא יהא טמא ממש, מ"מ הקלו בדין זה שיהא טמא בטומאה כזו המצריכה רק טבילה והזאה אחת, והוא מעיקר התקנה של כלים הנמצאים, דאם לא כן אין טהרה לחצאין, ואילו דעת הראב"ד היא שכיון שחצי הטהרה עלתה לו, הוא באמת ירד דרגא בדרגות הטומאה, וכיון שכן המעלה האמיתית שלו היא טהרה לחצאין, ואת זה אנו תולים באמת שיש לו, וא"כ גם בעיקר התקנה לא אנכפת לן אפ נאמר שמצא כלי טמא לחצאין, ומה שאין כן לפי הרמב"ם שכמו שבטומאת כלי מתכת הכלי הוא טמא או טהור ולא משהו באמצע, א"כ כיון שהוא טמא יש לו לטהרו כולו, וכמשנ"ב.

האם המרור והמצה היו חולין שנעשו על טהרת הקודש

מצינו ענין חולין שנעשו על טהרת הקודש והוא חולין כאלו שנשמרו מכל דבר שהוא מטמא הקודש כאילו היו קודש ממש, לכמה ענינים. ויש לעיין אי בליל הסדר שבזמן שאוכלים את קרבן הפסח שהוא קודש, אי גם כל החולין הנאכלים ג"כ איתו היו צריכים להיות על טהרת הקודש ובכלל זה המצה והמרור, וכן הב' כוסות הראשונות. והנפק"מ אי מכלל הכנות הסדר הוא גם להכין את אלו בטהרה יתרה כאילו היו קודש, כגון שנגעו ידיים טמאות שהם שני במרור או במצה, ואם היו חששנעטה"ק היו טמאים, ואם היו חולין גרידא היו טהורים, כי אין שלישי בחולין [וודאי שהיו אלה צריכים להיות טהורים, כיון שאם הם טמאים הרי נטמא האוכל בפסול גוויה ואינו יכול לאכול קודש, אא"כ טיבול].

והנה טעם דין חולין שנעשו על טהרת הקודש, פרש"י בחולין (ב): "דקבל עליה לאכול בטהרת קדש שרוצה להרגיל עצמו בטהרת קדשים שאם יאכל שלמים או תודה יהא בקי בשמירתן כקדש דמו וחייב להבדל מדברנן מכל טומאות הפוסלות בהן". ובחגיגה (כא). כתב שהוא גם כדי להרגיל בני ביתו בהם, ועוד כתב פרש"י (חולין לד.): "ובשלמא פירות חולין אדם מתפסין בטהרת תרומה כדי שיהא רגיל להתנהג בטהרת תרומה שאם תתחלף לו תרומה בחולין ויאכל תרומה בחזקת חולין יהא אוכל בטהרה אבל בשר ליתא בתרומה ואין כהן מתפס לבשר חולין טהרת תרומה משום דלא מתחלף ליה תרומה בבשר חולין שיבא לאוכלה כדרך החולין", ומבואר מדבריו שכל ענין על טהרת תרומה וקודש הוא התפסה לנהוג מנהג תרומה וקודש בחולין אלו להרגיל עצמו בשמירת קדשים, ולר"מ דרך אחרת בזה, דבר"מ בפה"מ טהרות פ"ב מ"ב: "וענין אומרם בכל מקום שנעשו על טהרת הקודש או על טהרת התרומה הוא כאשר אפרש והוא כי החסידים הפרושים הואיל ורצו לגרום לעצמם לפרוש מהמון עמי הארץ עד כדי שלא יאכלו עימם ולא ישתו עימם כי יש בזה מן הטוב כמובן בדברינו באבות לכן היו מקבלים על עצמם שיהיו אוכלין חוליהם בטהרה שאם היה אוכל על טהרת התרומה היה מחשיב את אותן החולין כאילו הן תרומה לענין הטומאה וההפסד ואם היה אוכל על טהרת הקודש היה מחשיבם כאילו הם קודש". והיינו שכל ענין חולין שנעשו על טהרת הקודש או התרומה הוא רק ענין שבו החכמים יהיו נבדלים מהמון העם, ומחמת כן קבלו על עצמם שיאכלו חולין בטהרה יתרה, ויסוד אחד לחולין שנעשו על טהרת הקודש או התרומה לחולין בטהרה שהיו החברים אוכלים, ומ"מ מוכח שהוא תלוי בקבלתו בלבד אין מקום שיהא חיוב לאכול על טהרת הקודש.

ובמשנה נדה עא: "בראשונה היו אומרים היושבת על דם טוהר מערה מים לפסח חזרו לומר הרי היא כמגע טמא מת לקדשים", והיינו שיושבת על דם טוהר שהיא טבול יום רק מערה את המים פסח אבל לא נוגעת, וחזרו לומר שהיא מגע טמא לקדשים בלבד ולא לחשנעטה"ק. והנה שם היה המים לפסח, והוא היה חשנעטה"ק, ובמאירי שם כתב שהיו רגילים לעשות את מה שהיה עם הפסח כחשנעטה"ק, ונראה מזה ג"כ שאינו חיוב [והמים שם הם להדחת הפסח, ובר"מ שם בפה"מ כתב שהוא מים ללוש העיסה של המצות]. ומצינו בריטב"א [שבועות יא]. שכתב ששאני התם שהוא משום חומרא דפסח ולא שהוא ממש כחולין שנעשו על טהרת הקודש, [ועל דרך פרוש הרמב"ן בריש חולין יעו"ש].

והנה כתב המקד"ד להוכיח מרש"י בחולין לה. שאי היה תערובת של חולין ותרומה או שרצה לאכול תרומה בתבשיל של חולין ע"כ

בטהרת תרומה חייב למיכליה, והיינו שיש חיוב לאכול חולין כאלו על טהרת התרומה. ובאמת בדברי רבנו תם בתוס' שם מבואר שכיון דעתו לערב בהם תרומה יש לו לשומרם על טהרת התרומה, [וכן הביאו הראשונים שם וכן הר"ש במסכת טהרות כן בשם רש"י]. אמנם יעוין ברמב"ן שם שאין הכוונה שכיון שהוא עתיד לאוכלם יהיה לו חיוב לאוכלם על טהרת התרומה אלא כיון שהיא תערובת של חולין ותרומה כל מה שפוסל את התרומה פוסל גם בתערובת זו, ויעוין שם בדבריו שמייירי שנפסל התערובת לאחר שכבר התערב בה ולא לפני כן, ולפי זה מה שכתב רש"י על כרחק חייב לאוכלם על טהרת תרומה היינו שכיון שיש בו תרומה ואינו יודע היכן התרומה יש לו לאוכלם על טהרת תרומה, אבל אין הכוונה שכל אוכל תבשיל של תרומה יש לו לאוכלם על טהרת תרומה, [וכן נראה מסוף דברי רש"י שם שכתב: "הנח לנזיר הדמע דליכא כזית בכדי אכילת פרס הלכך לאו חולין שנעשו על טהרת תרומה הוא דאמאי קרית ליה בטהרת תרומה משום תבלין דפתיכי ביה הנהו לית בהו כזית תרומה בכדי אכילת פרס דמקפה הלכך לא בעי למיכלניהו בטהרת תרומה והווי להו חולין גריד", והיינו שהם חולין גרידא שאין איסור לפוסלם, ולא חולין שנתפסו על טהרת התרומה. ותוס' הקשו לה"א דגמ' שיש בו כזית בכדי אכילת פרס הרי אוכל תרומה טמאה, ותרץ הרמב"ן שמייירי שנגע בו פסול לאחר שכבר נתערב ואינו פוסל אלא מקום מגעו, אמנם היה אפשר לומר שגם לה"א אין בו כזית בכדי אכילת פרס, וה"א שכיון שסוף סוף מעורב בו תרומה חייב לשומרו בטהרה מחמת כן וקמ"ל שלא מחמת שאין בו השיעור לזה, והוא גמ' ערוכה בפסחים מד. שמבואר שם שאי היה תערובת של חולין ותרומה פסל מקום מגעו ואמרו שם מקום מגעו אמאי פסל הא בטלי ליה ברוב ואמרו הואיל וזר לוקה עליהם בכזית וכו' מאי כזית כזית בכדי אכילת פרס, והיינו שאי היה תבלין תרומה במקפה של חולין ואין בהם כזית בכדי אכילת פרס אינו פוסלם אי נגע בהם טבול יום, וגם אינו צריך להזהר בזה שהרי היא כחולין גמורים שהרי בטלי ליה תבלין ברוב כמו שכתוב בסוגיא שם בפסחים, וזה כוונת רש"י כאן לומר שאינו צריך להזהר בזה כאילו היה על טהרת התרומה וכן הוא ברש"י שם שכתב: "דלא איכפת לן אי אכיל תבלי תרומה בפסול הגוף" והיינו שגם לה"א ידענו שהוא תבלי תרומה ולא תרומה עצמה שיש בה כזית].

ובחזו"א טהרות ב' ס"ק יג' הביא לדברי תוס' שכתבו שכיון שעתיד לערב בהו תרומה יש לו לשומרם על טהרת הקודש, והתקשה בדבריהם הרי הם חולין גמורים כעת ואמאי יהא לו חיוב לשומרם על טהרת התרומה, ויעוין שם שהביא עוד מדברי רש"י בחגיגה שנראה שם מהסוגיא [כד.]. שאפ' אי אוכל חולין עם קודש ממש אינו חייב לשמור החולין על טהרת הקודש, ונראה מדבריו שבאמת אין חיוב לשומרם על טהרת הקודש. וא"כ נראה מכל הראשונים בכל מקרה יכול לערב חולין ותרומה וקודש יחד ואין חיוב לשומרם על טהרת התרומה או הקודש, מיהו לשיטת ר"ת בתוס' שכתב שכיון שעתיד לערבם יחד יש לעיין אי המצה והמרור שנאכלים יחד עם הפסח בכורך ג"כ חשיב תערובת לענין זה, ויש לעיין, ואם כן לשיטתו יש לשומרם על טהרת הקודש, ואי נגעו בהם ידיים שניות נפסלים, וכיון שנפסלים ואי אכל מהם כשיעור הפסול בפסול גוויה אינו יכול לאכול הפסח עד שיטבול מטומאה זו.

הערה בט"ז בדין טיבולו במשקה הרב מנשה שמעון אסולין

אין אנו אוכלין חולין בטהרה והנטיילה אינה אלא לקיים מנהג הראשונים שהיו אוכלין חוליהן בטהרה וגם סדר פסחיהם ואין זו משום ברכת המוציא דהא בהדיא וכו'". ומבואר מזה שבאמת אין הוא משום הכר שבזמנם הוא היה עיקר וחיוב, אלא אנו עושים כדרך שהם עשו אז ונטלו ידים וגם הנוהגים משום הכר רק עורך הסדר נוטל ולא כולם, ולטעם זה יש על כל אחד ליטול. [ובר מן דין מבואר בדבריו שלא היו טובלים ידיים לאכילת הפסח בליל הסדר כמו כל אכילת קדשים כל השנה שצריך טבילת ידיים אלא די במה שטבלו קודם לכן וכיונו לאכילת קדשים ואכלו הקודש, ורק מדבריו יש ראייה, דמה שכל הפוסקים לא הזכירו זאת הוא משום שנט"י של טיבול ראשון הוא מעיקר הדין ואל משום זכר, אבל כאן שהוא משום זכר וכמו שהם היו עושים היה לנו לתקן טבילה או לעשות זכר כל שהוא לטבילה ומדלא עשו כן מבואר שלא היתה טבילת ידיים בליל הסדר ממש אלא קודם לכן].

בט"ז סימן תע"ג הביא שיש

שנהגו שלא ליטול כל השנה לדבר שטיבולו במשקה, וכתב שם שכאן מבואר שאינו כן אלא שיש ליטול, ואי הוא רק בלילה זה משום קדושה יתרה היה להם לנהוג כן גם בעשרת ימי תשובה, וכתב על זה בחק יעקב שם שאינו כן, אלא שמה שנוהגים ליטול ידיים בלילה זה למרות שאין נוהגים כן כל השנה הוא כדי שישאלו התינוקות, ולכא' צ"ע מדברי הגמ', דאמר שם רב פפא דבעי לשקועי כוליה דאם לא כן א"צ נטילת ידיים, ומבואר שהוא מחמת דין נטילה ולא מחמת הכר כלשהוא, ועוד מה הכר יש הרי לאחר כל קידוש נוטלים ידיים, ומצאתי שהביאו במרדכי בסופו בהלכות הסדר בקצרה: "ורשב"ט כתב וז"ל נ"ל נטילה זו אין צריכה ברכה דאינה אלא משום דילמא נגע במשקה דאי משום אכילת ירק הא אמרינן הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח ותו דבזמן הזה

הערה על הנאמר בדין אכילת חולין בטהרה

בגליון הקודם הובא בדין ברכה על פרי טהור, שיתכן האדנא פת טהורה שנילושה במים שלא נטמאו על ידי כלי עץ. וכתבו שם לדון לגבי הכשר ברוק שהאדם האוכלו מטמא את הפת בזמן שהוא אוכלה. ויש להעיר, דהגם שהמים עצמם לא נטמאו, אבל הא מיהת העיסה הוכשרה, והיא נטמאת במגע שפתיו ופיו גם בלי הרוק, ואדם טמא יכול לאכול פת מוכשרת רק בתחב בבית הבליעה למקום שהוא בית הסתרים שהוא אינו מטמא את הפת.

ת.ק.

תגובת המערכת

אכן כן הוא בדבר שהוא כבר הוכשר, אבל הכוונה היתה גם בעיסה שנילושה על ידי מי פירות ולא הוכשרה, ואז אין היא נטמאת במגע אלא אם כן הוכשרה ברוקו, ועל זה היה נדון האם בכל אכילה הרוק מכשיר או לא, ואם כן אין אכילת חולין בטהרה לטמאים.

בדין טבילת ידיים לקודש הרב משה גולדבלט

מבואר במשנה חגיגה יח: דין טבילת ידיים לקודש, הקשו האחרונים אמאי השמיט הר"מ דין טבילת ידיים לפני אכילת הפסח. והנה ברש"י שם: "ולקודש מטבילין. אבל לאכול שלמים או חטאת ואשם לכהנים יש מעלה שצריך להטביל ידים בארבעים סאה". ולכא' כוונת דברי רש"י לומר שלפני כל אכילת קדשים יש לטבול ידיו, דישראל האוכלין שלמים, וכן כהנים האוכלים חטאת ואשם צריכים לטבול ידיהם. אמנם, אפשר ללמוד ברש"י שרק כהנים הם המחויבים בטבילת ידיים לקודש, ומה דנקט רש"י שלמים וחטאת, לומר שהוא בין בקדשים קלים ובין בקדשי קדשים, [ולאפוקי משיטת הר"ח שקדשי קדשים דינם כחטאת שם במשנה] אבל הא מיהת כל דין הטבילה הוא רק לכהנים אבל לא לישראל, ולפי זה הכוונה היא שגזרו דווקא על כהנים כיון שהם מורגלים באכילת קדשים. מיהו, יתכן שכוונת רש"י היא לומר שגם בחטאת ואשם הנאכלים תמיד בקודש, והיה מקום לומר שלא גזרו טומאת ידיים במקדש על זה, ועל זה אמר רש"י שגם באלו הנאכלים בפנים בכל זאת לטבול ידיו, ואמנם כל זאת לכהנים שחידוש זה לא יכול להיות בישראל, ויש לעיין בזה.

בענין אוכלין טמאים בימי טומאתו של חבר הרב ר.ה.

כתב המג"א ריש ס' ר"פ: "כתב הגאון בספר ברכת הזבח שאלני הרב מהר"ר יאסקי יצ"ו אב"ד דק"ק ואדיסליב מצינו לחכמים ראשונים שהיו אוכלין חוליהן על טהרת הקודש ומה היו אוכלין בשבת דע"כ היו טבולי יום אחר התשמיש ואסורין לאכול מה שנעשה עט"ק דטבול יום הוא שני וכו' ולענ"ד דלק"מ דעיקר הכונה באכילת חולין עט"ק להרגיל עצמו לאכול קדשים בטהרה כדאי' בחולין פ"ב ובימי טומאתן אכלו חולין גרידא דאותו זמן לא אכלו קדשים וע' בחולין דף ב' ע"ב וע' בגיטין דף נ"ד ועי"ל דאכלו פת שלא הוכשר ושתו מים מן המעיין כמ"ש בשל"ה לעשות בי' ימי התשובה, ע"כ, ומבואר שהקשה ברכת הזבח מה היו עושים האוכלים על טהרת הקודש לאחר שנטמאו, וכתב על זה שהיו אוכלים חולין גרידא שלא היו על טהרת הקודש, או

שהיו אוכלים פת שלא הוכשר ושתו מן המעיין באופן כזה שלא נטמאו המים וכך היו מקיימים דין חולין שנעשו על טהרת הקודש.

והפנה המג"א לגמ' גיטין נד שמבואר שם שהמשלם חולין טמאים תבוא עליו ברכה כיון דחזי בימי טומאתו, כלומר שעבור הכהן הוא עדיף שישלם חולין טמאים, ובא המג"א להביא ראיה שבזמן זה שהיו טמאים אכלו חולין טמאים, מיהו יתכן שמייירי שם בכל כהן ולא דווקא בכהן שאוכל חולין על טהרת הקודש או על טהרת התרומה, ולכן עדיף לו שיהיו חולין טמאים. ועוד יש לעיין הרי הטעם של חולין שנעשו על טהרת הקודש שיהא מורגל באכילת קדשים הוא טעם רש"י, אך הר"מ בפ"ב דטהרות כתב שכל ענין אכילת חולין על טהרת הקודש או התרומה הוא כדי להבדל מע"ה, וא"כ לכא' גם בימי הטומאה שייך מעלה זו.

ויש לעיין עוד, דבגמ' פסחים טו מבואר לגבי חבית שהיתה בגת התחתונה והיה בה חולין טמאים, ופרש"י שם: "טמאין. חולין טמאין יש בה וראויין לו בימי טומאתו או למי שאינו אוכל חולין בטהרה", ומבואר מדבריו שגם כהן האוכל חולין בטהרה יכול לשתות משקין טמאים בימי טומאתו, וא"כ לעיקר הקושיא ודאי שכיון שנטמאו אין להם לדאוג לאכול חולין טהורים.

ואולי יש לחלק בין מי שהוא טבול יום שעדיין כיון שהוא אינו טמא לגמרי אלא רק לגבי תרומה וקדשים, ולחולין הוא טהור, יתכן שאת אכילת החולין שלו יכול לקיים בטהרה כל שהיא, ומה שאין כן מי שהוא טמא לגמרי אין לו להדר אחר אכילת חולין בטהרה, ועוד יתכן שכל כוונת המג"א היא ממידת חסידות של לא לאכול חולין טמאים, אבל לגבי עיקר התקנה של חבר לאכול חולין בטהרה יכול לאכול בימי טומאתו חולין טמאים.

בדעת הגר"א בדבר שטיבולו במשקה הרב ד.מ.

בתוס' פסחים (קטו ד"ה כל) מבואר דווקא נט"י לפת הוי משום קדושה ונקיות (כדאמרי' בברכות נג: והתקדשתם אלו מים ראשונים), אבל נט"י לדבר שטיבולו במשקה אינו אלא לטהרה בעלמא ואי"צ לברך ענ"י. (וכנראה כוונתם דווקא פת יש מצוה לאכול בקדושה מפני חשיבותה, וכעין מש"כ הגר"א בסי' קנח ס"ג הטעם דווקא פת כזית טעון נ"י מפני שטעון בהמ"ז).

מיהו יעויין היטב בביאור הגר"א קנח, ד שהשיג ע"ז באורך, והעולה מדבריו דקדושה וטהרה הכל אחד, ונוהג בין בפת ובין בדבר שטיבולו במשקה. ונראה כוונתו לפי שעיקר טומאת ידיים משום שהם עסקניות בלכלוך (רש"י שבת יד.), וזה הטעם נוהג בכל מקום דשייך טומאה זו.

ועי' ע"ז (כב) בברייתא דר"פ ב"י, דהגר"א הגיה לגרוס טהרה מביאה לידי קדושה (וע"ש במהרש"א), והיינו כפי שיטתו דקדושה וטהרה תלויים זב"ז ודו"ק.

והנה בתנדב"א רבה רפט"ו איתא, למדנו רחיצת ידים מה"ת מן משה ואהרן ובניו שנאמר בבאם אל אהל מועד ירחצו מים, ואצל ישראל מהו אומר והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני. מכאן היה ר"ג אוכל חולין בטהרה, ואמר לתלמידיו לא לכהנים בלבד ניתנה קדושה אלא לכהנים ולויים וישראלים כולם שנא' דבר אל כל עדת כו' קדושים תהיו, מכאן אמרו כל המזלזל בנט"י כו': לכאורה מבואר כהגר"א דבכלל והתקדשתם הוא לאכול חולין בטהרה, ועי'.

גנוזות הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל

מתוך הספר "אגן הסהר"

שאל בן עליה את רבינו זצ"ל שבנינו רוצים לשחק איתו בחול המועד שח מט וחושש לביטול תורה. ושאל אותו רבינו מדוע דווקא אתה הם רוצים לשחק. והשיב לרבינו כיון שהם יודעים שאני יודע את המשחק. ויעץ לו רבינו שאכן ישחק אתם אבל תוך כדי יחשוב בלימוד וזה דבר אפשרי, וכמו כן שיתן להם לנצח. ופעם אמר שההערות שמתחדשים תוך כדי עשיית חסד הם אלימי.

ואמר לו רבינו זצ"ל שבדידיה הוה עובדא, שתוך כדי טיפול בילדיו נתעוררה לו קושיה אלימתא בפסחים [דף ט' ע"א] שכתוב שהכהן הלך לבדוק אם יש נפל בבור וטהורו דמסתמא עכבר וחולדה גרורה, ותוס' כותבים שאיירי כשרגלי הכהן עמדו ברה"ר והבור היה רה"י, שאל"כ עדיין היה לו להיות טמא בספק. ושאל רבינו הרי בזה שמתכופף נמצא שהוא מאהיל בגופו על תוך הבור וכלפי כלים שבבור הרי זה ספ"ט ברה"י א"כ תחזור הטומאה גם עליו מצד שהוא מאהיל על גבי טומאה של רשות היחיד שהוא עצמו הביאה דרך מה שמאהיל לשם. ושאל זאת לפני גדולי הדור ולא מצאו מענה. הרי שקושיות שמתחדשות בזמני טירדה הם נעלים ביותר. ובמכתב לנכדו משה נ"י כותב רבינו שזו קושיה עוצמה ויש לומר דאיירי בבור בצורה שתחת רגליו של הכהן הוא רחב למטה יותר מפותח טפח ורק לבסוף מיצר, עוד תי' שחורי החולדה עמוקים והם גוררים עד סוף החור עד שלא שייך שיעמוד על גבי הטומאה ויאהיל על הבור לטמאות מה שבתוכו.

ברכה על פרי טהור

לגבי מה שנכתב גליון שעבר שלא הובא בשו"ע דין הירושלמי שמברכים תחילה על פרי טהור, וכתב שם המחבר שלא הוזכר כן בפוסקים. והנה, באותה הלכה שם בשו"ע קס"ח למדו מזה הפוסקים שאי יש לפניו פת עכו"ם ופת ישראל יש לו לברך על פת ישראל, ולמדו מזה מעלת פת ישראל על מעלת פת עכו"ם היא כמעלת טהור על טמא. והועלה שם צד שכל הדין הזה הוא דווקא למי שנזהר מפת עכו"ם אבל אי אינו נזהר א"כ אין לו מעלה כלל, ולכן היום כיון שלא מצוי ענין חולין בטהרה א"כ הוי כאילו אינו נזהר מפת עכו"ם ואיזה ישרצה יקדים, ומבואר מזה שמעלת פת ישראל הוא מחמת מה שהוא נוהג איסור בפת עכו"ם ואין היא מעלה בעצם הפת כמו נקיות ממש, מיהו כל זה הוא בפת נקיה של עכו"ם וקיבר של ישראל, אבל אי שניהם היו שוות יש לו לברך על של ישראל, כמבואר שם בפוסקים, אבל יתכן שכל זה שייך בפת עכו"ם שעכ"פ הוא צד בהלכה להחמיר בו לכ"ע, ומה שאין כן חולין בטהרה אינו חיוב אלא מנהג סלסול לתוספת טהרה, וא"כ ג"כ אינו מעלה, אבל בזמן שנוהג טהרה ויש בו מעלה זו יש לו להקדים, ולכן השמיטוהו.

י.צ.מ.

בדין פת בטהרה

בגליון הקודם הובא מהירושלמי שיש לברך על פרי טהור והוא קודם לפרי טמא, והנה בטור אור"ח סימן תר"ג הביא מירושלמי לאכול בעי"ת חולין בטהרה, וכתב שם שמזה נהגו להמנע מפת עכו"ם בעשי"ת. ויש לעיין מה ענין פת עכו"ם לחולין בטהרה, ולפי מה שהראשונים למדו דין קדימה בטמא וטהור לפת עכו"ם, נראה שהוא משום מעלה וחביבות כעין נקיות, וכמ"ש שם הכותב, אמנם מדברי הטור כאן חזינו שאינו משום מעלת חביב, דאם כן הוא מה ענין בין זה לחולין בטהרה, ונראה שכוונת הטור היא באמת שעל פת עכו"ם ועל כל מאכליו יש טומאה כל שהיא, ומחמת כן בעשי"ת אנו מקיימים דין זה, ומצאתי בשל"ה, באותיות, אות ט' כא', שכתב בשם האר"י שכוונת הטור היא ממש כפשוטו לנהוג היום דין חולין בטהרה, ולא לאכול פת עכו"ם כיון שהכל שם טמא בטומאת עכו"ם, אלא ללכת לבית ישראל ששם יוכלו לברור את מה שטהור ואותו לאכול, והוא על דרך מה שנתבאר.

מ.ש.א.

בענין טהרת גופו של ע"ה

והנה מתבאר מדברי הגמ' בנדה לד. שאמרה שאי טבל ע"ה בפנינו מהני ליה הטבילה והרי הוא טהור, ולפי שאר הראשונים שע"ה הוא אינו כזה אלא יש בו טומאות כאילו היה זב אבל אינו זב גמור, ובפרט אי כל טומאתו הוא מחמת מה שהוא נושא את המדרס, מובן מה שמהני ליה טהרה בטבילה לחוד לפנינו. אמנם, להראשונים שהוא כזב ממש וכן הוא עושה מדרס, יש לעיין הרי אי הוא כזב היה בדין שיצטרפו שבעה נקיים כזב שאינו עולה מטומאתו אלא על ידי ספירה וטבילה, וכן יש לעיין שיהני ליה טבילה רק במים חיים כמו כל הזבים, ואמאי מהני ליה טבילה במקווה לחוד. וז"ל התוס' רי"ד שם בנדה: "בכותי שטבל ועלה אע"פ שע"ה עשהו כזב לכל דבריו כיון שטבל טהר, ולא מצריכין ליה למעבד שבעה ספורין ונימא עכשיו נטמא בזיבות והאי כותי נמי כיון דטבל טהר מאותה טומאה אבל נשארה עליו טומאת בועל נדה דליכא בע"ה ובההיא טומאה לא מהני טבילה אלא מלממני ז' יומי והדר למטבל". והיינו שבאמת לא צריך שיהא לו שבעה נקיים אלא די במה שהוא טובל בפנינו. ולכא' כוונתו היא שכיון שהוא טומאת ע"ה והוא דרבנן אפ' שחששו שהוא זב מ"מ הקלו בו שלא יצטרך מים חיים.

אמנם נראה שכוונת הרי"ד היא, שאמנם הוא טמא כזב ומטמא כזב, אלא שטומאתו אין היא טומאת זיבה ממש אלא רבנן גזרו עליו טומאה כערך טומאת שביעי של זב, והיינו כמו שאמרו בחגיגה כד לגבי עשהו כטמא מת בשביעי שלו שחפשה הגמ' שם לומר כלי שיטמא אדם אבל תהני ליה טבילה. ולכן זה הטומאה שיש על הזב כערך זב בשביעי שלו. אמנם מה שלא צריך מים חיים, יש לומר, שכיון שטומאה זו היא טומאה דרבנן ולא טומאת זיבות, א"כ טומאה זו מתבטלת מהטמא כמו כל טומאות דרבנן שלא צריך בהם מים חיים אלא הזב לבד, והיינו שאי היה זב ממש היה צריך מים חיים או כל זב דרבנן שהוא זב ממש אלא מד"ס היה צריך מים חיים, אבל כאן אין טומאתו טומאת זיבות שיוצרך מים חיים אלא היא טומאה דרבנן כאילו היה זב. ומצינו עוד כעין זה בכמה דוכתי שמה שרבנן גזרו טומאה אין הוא כערך הטומאה ממש להצריך מים חיים, והוא בגמ' פסחים צב על כל הפורש מהערלה כפורש מהקבר ואמרו שם שיש לו לחכות שבעה ימים כאילו הוא נטמא במת שלא יאמר ששנה שעברה הוא נטמא במת ועושה פסח ולא ידע שעכו"ם אינם מקבלים טומאה, וברש"י שם דן שדנהו גם כזב ודן שם בדיני הקרבן שאי יכול להביא וכו' וכתב שם רש"י שכיון שהוא חולין בעזרה אנו מביא יעו"ש, אבל אפ' שצריך הזאה אבל מים חיים אינו צריך, והטעם כדאמרן שכיון שהוא טומאה דרבנן אזלא ליה בטבילה לחוד [ובאמת בר"מ שם נראה שא"צ כלל אפ' הזאת שלישי ושביעי אלא

די במה שהוא ממתין שבעה ימים ואז עושה פסח].

דבר המערכת

הגמ' במסכת נדה לד: "וטומאת עם הארץ ברגל כטהרה שוינהו רבנן דכתיב: ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים הכתוב עשאן כולן חברים", ומבואר שאפ' שבכל השנה יש טומאה לע"ה, אבל ברגל, כל ישראל נחשבים לחברים. ויש לעיין, דהפליגו חז"ל במעלת מידת הטהרה והפרישות, וא"כ, היה הדין נותן שאדרבה, דווקא בזמן הרגל שהוא מועד ויש בו אכילת קדשים לכלל ישראל וראית פנים בעזרה, שם יהו חומרות יתרות בעניני טהרה והרחקה מהמפסידים אותה, ואילו כאן אנו רואים להיפוך, שאפ' ע"ה חברים הם ברגל.

ובמהרי"ץ חיות שם הביא מהירושלמי ב"ק, כעיר שחבורה לה יחדיו עיר שמחברת את ישראל זה לזה, ובירושלמי חגיגה פרק חומר בקודש דרשו דרשו כעיר שחבורה לה יחדיו שהכל נעשים כחברים ברגל, ונראה שהם שני ענינים, והביא שם מדברי הר"מ במורה נבוכים וז"ל: "אבל הימים הטובים הם כלם לשמחה ולקבוצים שיש להם הנאה שבני אדם צריכים אליהם ברוב, ויש מהם תועלת ג"כ בענין האהבה שצריך שתהיה בין בני אדם בקבוצים המדיניים", ועוד שם: אבל תועלת ימים טובים ידוע למה שיגיע לאדם תועלת מן הקיבוץ ההוא והתחדש התורה בהפעולות ההוא והתאהב ב"א וחברתם קצתם אל קצתם ע"ש, וממשיך המהרי"ץ חיות: "וכבר אמרו חז"ל פרק חלק גדולה לגימא שמקרבת את הרחוקים ומשרה שכניתו על נביאי הבעל הה"ד להיפוך גדול הפרוד במה שאדם מונע עצמו לאכול אצל ישראל חברו ובפרט עת רעה שאינו נאמן אצלו על המעשרות ועל הטהרות ולא לחינם אמר ר"ע שהיה ע"ה מי יתן לי תלמיד חכם ואשכנו כחמור, והיה עיקר הסיבה לעלית רגל משום לחבר את ליבות ישראל זה לזה, אבל עדיין לא תושג המטרה אם לא יהיה נאמנים זה לזה לטהרות וראו חז"ל עצות מרחוק להשביט המונע שלא יבוא השטן לרקד ביניהם בימים הקדושים הללו לגרום שנאה ופרוד הללבות ועשו כל ישראל חברים בשעת הרגל ואף עמי הארץ נאמנים אז על יינם ועל שמנם ומפ"ז הרשות לחבר וע"ה לאכול יחד לחם, ולהיות יחד בסעודת מרעים ועל זה תגדל האהבה ויתחברו הלבבות זה לזה, ע"ש". וא"כ בזמן הרגל, בו טהרה נוגעת לכל ישראל הן באכילת קדשים וראית פנים בעזרה בכל זאת ראו חז"ל לשווי את כולם לחברים, וכל זאת כדי להרבות אהבה ולהוקיע הפרוד.

ובברכת שנזכה לאכול מהפסחים, בטהרה, ותרבה הדעת. המערכת

לקבלת הקובץ במייל:

ולגלינות קודמים

T620@OKMAIL.CO.IL

להנצחות, תרומות, ובכל עניני הקובץ 03-6166360

דא קול

פקס: 1533-6166360

הגליון הבא יצא בעז"ה לקראת

פרשת נשא

ויעסוק

בעניני הפרשה

שילוח מחנות, טומאה יוצאת מגופו, ספק טומאה ברה"י וצרוף כלי.

תגובות, חדו"ת, הארות והערות עד 540 מילים בענינים אלו יש לשלוח ל:

T620@OKMAIL.CO.IL

עדיפות להערות קצרות

כמו כן ניתן לשלוח בדואר ל:

מכון יאמרו דעת

יחזקאל 11 בני ברק

החומר יתקבל עד ו' אייר

כמו כן ניתן לשלוח הערות קצרות בנושאים שונים בכל עניני טהרות, למדור חדש שירכו הערות אלו.

בס"ד המערכת נערכת ליצירת

קטלוג בעניני טהרות

שיכלול את הספרות התורנית הקימת על סדר טהרות. מחברי ספרים ומזלי"ם המעונינים להזפיע בקטלוג ישלחו למערכת את שם הספר, המחבר, הנושא, תאור קצר על החיבור וטלפון ליצירת קשר.